

Читателю,

1. Пазете чиста книгата!
2. Не я подгъвайте при четене!
3. Не я внасяйте при болень!
4. Не си мокрете пръста при пре-
листване!
5. Пазете обществения имогъ и здра-
вето на другитъ като свои!

За повреда носите отговорность.

Народно читалище „Мисъл“ — София

ПРОВЕРЕНО 1935

МАКЕДОНСКА КЪРВАВА СВАДБА

ТРАГЕДИЯ ВЪ 5 ДЕЙСТВИЯ ИЗЪ МАКЕДОНСКИЯ ЖИВОТЪ
съ нѣколко иллюстрации

НА МАКЕДОНСКИ ГОВОРЪ

отъ

В. Чернодрински

трето собствено издание

Ай, море турчинъ будала,
Колко ти чинить чифликотъ,
Дважъ ми по чинить верата.
(Народна пѣсенъ)

СОФИЯ
Печатница „ВИТОША“
1928

1309
930

Сигл. 4685 отд. 1
16581 1948 г.

82

НАРОДНО ЧИТАЛИЩЕ
„МИСЪЛЪ“

2
МАКЕДОНСКА

КЪРВАВА СВАДБА

3 ТРАГЕДИЯ ВЪ 5 ДЕЙСТВИЯ ИЗЪ МАКЕДОНСКИЯ ЖИВОТЪ
съ нѣколко иллюстрации

НА МАКЕДОНСКИ ГОВОРЪ

ПРОВЪРЕНО 1935

ОТЪ

В. Чернодрински 1

4 трето собствено издание

Ай, море турчинъ будала,
Колко ти чинить чифликотъ,
Дважъ ми по чинить верата,
(Народна пѣсень)

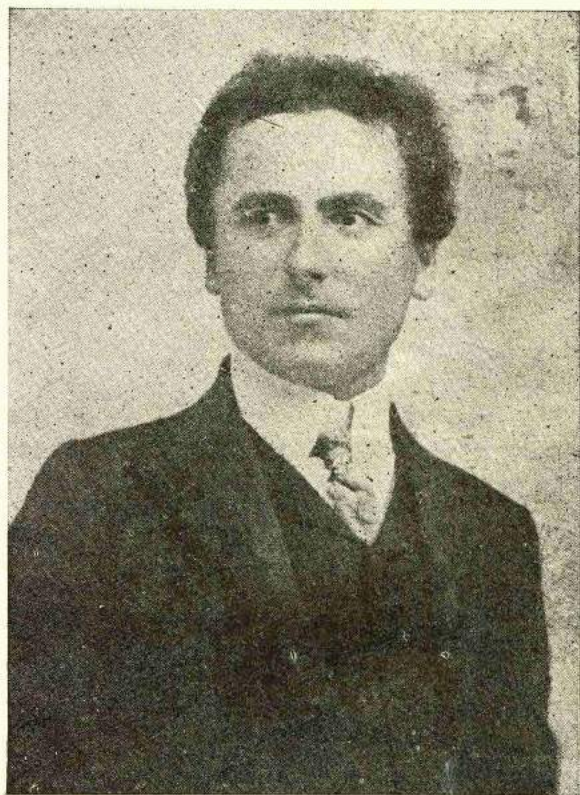
5 С О Ф И Я

1928

и-ца Витоша

Препечатването или поставянето ѝ на сцената изцяло или
отчасти, безъ предварително позволение на автора,
е забранено.

НАРОДНО ЧИТАЛИЩЕ
„МИСЪЛЪ“

В. ЧЕРНОДРИНСКИ

Предговоръ

Въ Македония сж ставали, ставатъ и ще ставатъ такива приключения, които за жалостъ, не сж извѣстни на много хора не изключая и македонцитѣ. Онова, което става въ Дебъръ не се чува до Охридъ, а камо ли до Солунъ, Одринъ и обратно. И ако тукъ, въ България, не би се издавалъ единъ македонски органъ, то и дума не би ставала за Македония и нито едно отъ многото ужасни теглима не би се чули. Органа играе добре собствената си роля, за туй нѣма що да искаме повече отъ него. Обаче, чувствувало се, чувствува се сега и ще се чувствува до тогава, до като не се удовлетвори голѣмата нужда: да ни се представатъ, по какъвто и да е начинъ, нагледно, ония изпитания, които тегли нашия братъ-Македонецъ. Сюжети много и но писачи, за да ги обратотятъ, за жалостъ малко.

Като видѣхъ, че, отъ една страна, нуждата, за да се пробудатъ много наши братя, е голѣма, а отъ друга — нехайството на много наши Македонци, боряваючи съ писателско перо, но за жалостъ, заробено да пише само партизански статии и антрефилета или дълги професорски лекции за работи, които, освенъ джеба на писача, не ползуватъ, може би, никого, не ползуватъ Македония, а, даже, нѣкой пжтъ се насочватъ и противъ нейнитѣ интереси, решихъ се да взема и азъ перото и напиша нѣщо, което, мисля, би ползувало нашето отечество?

Какво написахъ азъ? Нищо не написахъ. Азъ преписахъ отъ ненаписаната още кървава история на Македония, това, което читателя ще прочете, а зрителя ще види въ театъра. Кървожадността на нашитѣ турци бегове, готовността на Македонкитѣ да умратъ, ала вѣрата да не си менятъ и мъжеството на македонецъ да отмъщава юнашки на онѣзи кръвници, които

похитили или би се опитали да похитят семейната му честъ, ето въ какво се състои главно съдържанието на пиесата, Сполучилъ ли съмъ? Преписалъ ли съмъ вѣрно? — незная; за туй нека се произнесатъ г-да критицитѣ. Ако съмъ сполучилъ, радвамъ се, ако ли не, всичкия грѣхъ хвърлямъ на онѣзи, които могатъ похубаво да извършатъ тая работа, която, за мене, не е по силитѣ ми.

Предъ себе си съмъ оправданъ, защото не съмъ мислилъ да бждж писателъ, нито мисля, нито ще мисля пъкъ, съ това да изплащамъ дългътъ къмъ поробеното ми отечество.

Г-да критицитѣ, читателитѣ и зрителитѣ, като иматъ предъ видъ горнитѣ обстоятелства, вѣрвамъ, ще бжджтъ снизходителни къмъ моя скромень трудъ, а способнитѣ наши писатели ще се заемжтъ да напишатъ нѣщо изъ нашия страдалчески животъ и раздвижатъ спокойнитѣ, лабави струни на Македонския робъ!

София, Декемрий 1900 г.

В. Чернодринский

Предговоръ къмъ 2-то издание

Наградата на единъ авторъ, който, за да напише нѣщо хубаво и полезно, много нощи е трѣбвало да не спи и много дни да ходи като замаянъ, е да види, че съ трудътъ си е постигналъ цѣльта — принесълъ оная полза, която той мислелъ, че ще допренесе. . . Моя скромнъ трудъ, макаръ и лишенъ отъ литературни достоинства, каквито се изискватъ отъ критицитѣ, виждамъ, че внесе и принася полза по-голѣма отъ оная, която азъ очаквахъ. . . Особени качества, азъ самъ, лично, не намирахъ и не намирамъ въ тоя ми скромнъ трудъ. Нъ бързото разпродаване на първото издание на пиесата, успѣхътъ, който тя имá на сцената (около 1000 пжти е представена), търсенето ѝ отъ много мѣста и голѣмото желание да я четатъ и да я гледатъ по нѣколко пжти, ме принуди, следъ като я поправихъ и допълнихъ, да поднеса на българския читателъ и зрителъ второто ѝ издание.

В. Ч-ски.

Бележка къмъ 3-то издание.

Съ малки поправки и допълнения честитъ се счита да поднеса на македонския и български читателъ третото издание. Макаръ режима на Стара Турция въ Македония да се замѣни съ нови два християнски — сръбския и гръцкия — патилата на македонскитѣ българи не само не престанаха, но напротивъ, станаха по-непоносими: честъта на много Цвѣти, на всички македонски девойки е играчка въ ржцетѣ на новитѣ сръбски и гръцки Османъ беговци-кърволоци. Затова и сега македонскитѣ синове се боратъ за защитата на своята честъ, имотъ, народностъ. езикъ и традиция. Затова борбата сега е по-ожесточена и стремежътъ къмъ свобода и правдини е по-силенъ, самопожертвуванията сж по-героични. И сега македонския изгнаникъ, както преди войнитѣ, търси наслада въ показаната опоритостъ на Цвѣта, и въ самсотверженостъта на Дуко и Спасе. И въ подкрепа на тоя духъ за борба азъ решихъ да поднеса това издание съ надежда, че права единъ приносъ въ стремежа за засилванието му.

Май, 1928 г.

В. Чернодрински

Действующи лица

Дѣдо Кузманъ, 80—90 годишенъ старецъ.
Баба Кузманица, негова жена.

Траянъ }
Богданъ } тѣхни синове

Благуна, Траянова жена.

Дуко, Траяновъ синъ.

Цвѣта, Траянова щерка, 15—17 годишна.

Митра, Богданова жена.

Нико. }
Гюре. } Дребни Богданови деца
Ярсе. }

Мойсо, кумъ на Траяна.

Нойсовица, кумата.

Спасе, овчаръ, любовникъ на Цвѣта.

1-й Овчаръ. }
2-и Овчаръ. } Спасеви приятели.

Османъ-Бегъ, чифликъ сайбия.

Расимъ. }
Шевкия. } Поляци и Османъ-бегови другари.
Исмаилъ }

Кърста. }
Петкана } Потурчени българи.

Тефикъ-Паша, Валия.

Секретара на валията.

Селимъ-Ходжа.

Единъ турчинъ (пиянъ).

Първо заптие.

Второ заптие.

Трето заптие.

Заптие при валията.

Мезличъ, консулски пратеници, бдлг. арх. намѣстникъ, граждани, селяни, селянки, жетвари, жетварки, турци, деца и пр.

І-во ДѢЙСТВИЕ.

І-ва Сцена.

Обстановка: Пространно поле съ неожжнати, покрити съ кръсци, полози (ржкойки) и снопѣе, ниви. Цѣлото поле е оживело отъ жетвари. Самата сцена представлява започната, но неожжната нива. Въ нея *Траянъ*, сѣдналъ добръ, свива отъ дълга измокрена слама, пояси (вивки). *Богданъ*, опрѣнъ на лѣвото си колѣно, прѣвързва снопе, като ги притиска съ дѣсното си колѣно. *Дуко* събира полозитѣ и ги натрупва. *Благуна* и *Цвѣта* женатъ. Около пладнина. Прѣди дигането на завѣсата запѣватъ:

Саракино, варай, малка моме.

Овчаръ свири варай, в'долно поле.

(Завѣсата полѣка се дига.)

ЯВЛЕНИЕ І.

Кѣе да идамъ, варай, да го видамъ
Да го видамъ, варай, в'долно поле.

Траянъ, Богданъ, Благуна, Дуко и Цвѣта.

Траянъ. (Като си бърши потѣта отъ челото). Страшна горещина, бреи! Изгорефме! . . .

Богданъ. Времето му е, бре брате, та асли, требитъ да е горещина,

Благуна. Камо да подържитъ вака времево, дуръ да се соберитъ берекѣетофъ. та нека е лошо после.

Траянъ. И много гореищина нечинитъ Ево, (разгрѣдва се). На, жива вода сумъ.

Богданъ. А, бре, така е, ама нема що да прайме, сиромаси сме, селяни; да сме грагяни, кѣе работафме подъ сенка, кѣе седефме и на готово кѣе ядефме.

(Цвѣта запѣва а следъ нея и другитѣ)

Ако ми е, варай, родъ роднина:
Надѣя се, варай, следъ недѣля!
Ако ми е, варай, ябанджия:
Надея се, варай, следъ година!

Цвѣта. (изплашена подскоква и извиква) У! майко!
татко змия! (Като показва съ прѣстъ)

Всички. (изненадани). Що! змия, кжде е?

Цвѣта. Ево я! Ечо я, бегать, удрите!

Дуко. (Съ стапъ въ ржцѣтъ.) Бегайте! чакайте да я
отепамъ, (удря съ тоягата). А, пустинаниедна! (продължа-
ва да удря,

Траянъ. Удри, удри, отепа я, синко!

Богданъ. По глаа, по глаа удри Змия инаку не се
отепау.

Траянъ. Бре, пустината ниедна, колка е!

Дуко. На ти тебе касае! (дига я на тоягата)

Благуна. (изплашена) Леле, колкаа била, щюрината!
фърлия тамо, синко!

Траянъ. Не не, оста я тука! да не оживитъ пакъ,
да я гледаме (къмъ Цвѣта) Се уплаши, кьерко, много?

Богданъ. Како не се уплашила, не е играчка; уми-
ратъ чоекъ отъ нея.

Цвѣта. Леле, за малку ке ме укасаше.

Благуна. (Къмъ Цвѣта) Земай напие вода, кьерко,
земай! види колко пожълте. Дуко, подай го стомнето
оттаде!

Богданъ. Море пакъ сполай на Господа, оту не я
укаса.

Благуна. (Като се кърсти) Сполай ти, тебе Господи,
оти ми го заварди момичево. Варди не и чувай не сите
отъ лошо.

Траянъ. Напи се, кьерко, напи се. На уплафъ во-
да помагатъ.

Дуко. Арно е кажафъ! здроби ѝ глаата, напрай ѝ
на парчиня. ако мойтъ нека касатъ послѣ. Така трѣбитъ
и на турцитъ да имъ сториме за да некасаатъ.

Благуна. Колко людѣе умреле отъ змия, колко
жетварки! току...

Дуко. Много умреле отъ змия, ама я велама, мно;
го пойкъе умреле отъ другиве змий съ две нозе що са-
со уста не касаатъ тие, а съ куршумъ и ножъ; и колко
иляди души има умрени брой нематъ...

Богданъ. Море, да са далеку отъ насъ и еднитъ и другитъ.

Траянъ. Ами и мене колку пжти кѣ ме укасале и отъ едните и отъ другите, ама ме вардилъ Господъ. Джанамъ, требитъ да се чинитъ дикатъ чоекъ.

Богданъ. А, бре брате, дикатъ, дикатъ, ама и дикатотъ не помагатъ; що му е пишано на чоека кѣ му вървитъ преко глаата.

Благуна. И не е'на добро змия да види чоекъ.

Траянъ. А! Тамамъ работа, ти кѣ кажишъ некой женски будалщылокъ; не било надобро, йокъ!

Благуна. Така кажуваатъ, чункимъ.

(Блѣятъ овце, дрѣнкатъ звѣнци, отдалече кавалъ свири на хоро).

Траянъ. Айде, айде, тамо! слушаи кжде свиритъ кавалонъ, та не ти требитъ тебе такви ни солени, ни печени.

Дуко. (Играе). Хай-ле, хай-де, опа!

Богданъ. Де, бре! Де бре' изъ положитъ!

Траянъ. Бре, да му е алапъ, ама свиренъе свиритъ! Кой ли кѣ е аджиба?

Богданъ. (къмъ Дука) Нѣкой овчаръ кѣ е.

Дуко. Овчаръ е ами кой свиритъ други по тоо време, и така убоо, ако не е овчаръ. Овчарлокъ, джанамъ, пашалокъ!

Благуна. Си тератъ овците предъ себе и си свиритъ, бре люге!

Богданъ. А, бре, да ти е алапъ!

Траянъ. Види го, види го. земяна е креватъ! И! да иматъ да дойдитъ да ни посвиритъ.

Цвѣта. (Задъ тѣхъ играе. На себе си.) Белки е той.

Благуна. А, мори кьерко, не е далеку, бѣргу кѣ ти играме на свѣдбата.

Цвѣта. (засрамена спира.) Ами убоо свиритъ, мори майко.

Богданъ. Нека е жива саде и тоо кѣ бидитъ. Единъ юнакъ що сумъ и нашолъ во векофъ го немагъ. Емъ, личенъ е, емъ попски синъ е! Ученъ до тамо.

Благуна. Попскитъ синои не са за фаленъе, брате!

Богданъ. Ами, ако попскитъ синои не чинатъ, на гождаротъ чинатъ?

Траянъ. В'градъ, в'градъ ми я сакаатъ. Тамо

животъ да живеятъ. Тамо, бгаремъ, не е толко страшно отъ турцитъ я!

Дуко. Кжде кѣе сакатъ та, тамо кѣе я дайме.

Благуна. Бре, кой те научи така, синко? Али да-скалотъ? За тоо ве беритъ околу него? Ве учитъ да не слушате майка, татка, да мърсите въ пости и да кре вате глаа комитлокъ да прайте.

Траянъ. Де—де а де! кжде отерафте вие работа-та, рибата в'море, тавата на огънь! е у-аа!! . .

Богданъ. Я веламаъ, кжде кѣе бидитъ касметъ тамо кѣе е дайме.

(Гласъ отъ овци и звънци на близо се чува).

Траянъ. А, така да ми си живъ, бре братко! той лафъ на место го кажа (съглежда овчаря). А, ето и овчаротъ идетъ да ни посвиритъ. Ела, бре брату, ела, да ни повеселишъ малу съ кавалотъ. . .

Спасе. (отъ вънъ) жрррр пустине.

(Влиза Спасе)

ЯВЛЕНИЕ II-ро.

Сжитъ и Спасе.

(Цвѣта и Спасе често крадешкомъ се споглеждатъ)

Богданъ. Тамамаъ, тамамаъ! За вълкотъ зборуафме и вълкотъ на врата.

Спасе. Помози Богъ, бракъ!

Всички: Далъ ми ти Господъ добро, брату!

Спасе. Айрлия да е, съ здраве да се ядитъ, до година пойке, по убоо, братя.

Всички: Аминъ, брату аминъ!

Дуко. Ние работаме, а други кѣе го ядатъ, братенце.

Спасе. (Съ въздишка). О, знамъ, знамъ. . . оерикъе-тофъ аренъ ми се гледатъ ова година, а како ви се глеатъ вамъ.

Траянъ. А, бре, сполай Богу, аренъ е. Греотъ е да се плачине, ама шо марифетъ. . .

Спасе. Пченките малу не ке чинатъ, оту голема суша е ама сѣ пакъ арни кѣе бидатъ.

Богданъ. А бре, сѣ арно не можитъ да бидитъ!..

Дуко. И житото арно е, и пченките арни са, ама за насъ не, за други, за други.

Благуна. Сушата за овчарите ичъ нечинитъ, ама за жетварите мошне убаяа си е.

Спасе. За то така си е, мори стрино, аклия си

Трева ичъ нематъ, та овците и гладни си дотеруваме дома.

Дуко. Кога нематъ трева овчаротъ знайтъ и во нивето да си напасуватъ овците. (чува се дрънкане на звънци и блънене на овци много близу).

Цвятъ. (като посочва къмъ овцетъ). Ено ги, ено ги, си се нанасиа во ячменонъ.

Спасе. (Се обръща къмъ овцетъ) Брей! Види ги едношъ пустиньето. (вика) арррррр, пустинье, арррррр вълкотъ да ве туритъ! А, бре шарко! (кучето лае) държъ бре! държъ бре! (връща се). Брей! много немирни овци имамъ. . . Ниедна да неостанатъ

Траянъ. Джанамъ, шо е кабилъ. и да не сакатъ очаротъ, овците, ко айвани влагаатъ и во нивьето. Толко годинье я су билъ овчаръ, та и знамъ тие работи.

Богданъ. Убоо нещъо е, човекъ да бидитъ овчаръ, ама да си нматъ и свой овци.

Спасе. А, бре братко, вистина, убоо е, ама сега ичъ не чинитъ; не е сега ко преди годинье, кога имаше пасалищъа. Сега турците писалищъата и напрайа нивье, та остана саде по междите да и пасиме овците, стрико! Ако се твой овците и да те види полякотъ, оту и пасишъ покрай нивето тешко тебе; ама, ако са на некой бегъ, нищо не ти прайтъ. и цела нива да я запустатъ, ама рисянска да е нивата. ако е турска, пакъ кьотекъ има.

Дуко. То се знайтъ то знайтъ, оту така кье бидитъ. Турчинъ на турчинъ никой пжтъ не прайтъ вреда, а ние рисянете еденъ съ еденъ кье се изедиме.

Спасе. Лоши времена дойдоа, браќа. лоши! . . .

Дуко. По лоши и немсжитъ и да бидатъ; лоши люге, лоши времена току търпи душо, църней кожо.

Спасе. (Съ въздишка). Е, кье търпиме до кога кье мойме, а после . . . да сж живи ржци! . . .

Траянъ. (като поглежда овцитъ). Машала арна стока, си ималъ! твой са, бре брату?

Спасе. А, мой! Да имамъ я толку овци, со мене после не кье се сборуваатъ!

Богданъ. Ами чий са?

Спасе. На Имеръ-ага; крѣвникотъ, не го знайте?

Траянъ. Како да го не знайме, да му се запуститъ името . . .

Дуко. Страшенъ крѣвникъ е! Преди две годинье

нищо немаше, а сега целъ чифликъ има, а пъкъ кол-
ку души е изтепалъ, брой нема

Спасе. Турчинотъ лесно се обогатвитъ, братя, дуръ
има плашливи рисяне да се праатъ на кьори, кога еденъ
туринъ имъ зематъ стоката.

Дуко. Сите поляци голичн биле, а бегой станале.

Богданъ. Сила имъ е, царство имъ е, що сакатъ
ти праатъ.

Спасе. Дипъ не е то така, бре стрико, ама ние
сме имъ дале та сила, за така да ни праатъ; ако
малу да се завардуваме. не би не скубале.

Дуко. Така си е, брату! Аклия си! Секой чоекъ
отъ глаата си патитъ, а пъкъ ние има много да пати-
ме съ овие глаи. . .

Траянъ. Ами отъ кое село си, бре синко?

Спасе. Отъ Цървена-вода сумъ, стрико.

Благуна. Имашъ майка, татко?

Спасе. А, немамъ.

Траянъ. Ами како така?!

Спасе. Я сумъ биль мнсо малечокъ кога татка
ми го отепалв турци. Богъ да го прости. Одвай малу
го паметвамъ, а майка после. кога я бефъ десетина
години, и та умре отъ жалъ по него.

Всички: Богъ да и проститъ! (пауза)

Спасе. Та я, сумъ сега сиракъ

Богданъ. Сиракъ!?

Цвѣта. (на страна) Ахъ кутрийотъ!

Дуко. Ами защо го отепале, бре брате?

Спасе. Е, бре брате, що ме прашашъ, я и ти ошье
нищо не знайме отъ патилата рисянски въ ова пуста
земя . . .

Траянъ. (тжно) Допърва, допърва има да търгате,
синко!

Богданъ. Защо и како станало?

Спасе. Майка, на младо време, била мошне убаа.
Сите юнаци се надпретекувале, кой по бърго стройни-
ци да пущитъ и да я посакатъ. И голема кавга станала
мегю юницитъ за нея Еденъ непрокопсаникъ, роденъ
саде за пакостъ, не кадаренъ да си свършитъ самъ ра-
ботата, ти го подкупуватъ полякотъ селски, за да му
бидитъ стройникъ.

Всички: И, Господъ да го отепа.

Спасе. То куче се пофалуватъ на деда, татко е на

майка ми, за да не я даатъ на други, а да я дайтъ на той гяволъ.

Траянъ. Види мръсното куче.

Спасе. А пъкъ майка и татко толко много се сакале, що еденъ за други в'огонъ се фърлале. Полякотъ се зафалилъ на сите юнаци да я неzemатъ, оту лошо кье и найдигъ; отъ страхъ сите търгнале ржка...

Дуко. И, язъкъ, страшливци!

Спасе. Саде татко, не сакалъ да чуетъ за фалбите на полякотъ и се оженалъ за майка. Полякотъ, три години после свадбата, го пречекалъ татка на пусия и го отепалъ.

Всички: Богъ да го прости! . . Господъ да имъ платитъ на тия кучиня.

Спасе. Ако бидамъ живъ, я кье имъ платамъ за кръвта таткоа и майкина!..

Дуко. Да ти е язъкъ, ако не имъ платишь!

Траянъ. Е, гиди патила наши!

Благуна. (На страна). Да е далеко отъ насъ.

Спасе. Ето, вигяте, како си вагяме очите единъ со други.

Дуко. Е, бре брате! . .

Спасе. Ако еденъ овчаръ е страшивъ, убайте ягниня вълкотъ кье му и ядитъ, ако е ербапъ самъ кье и ядитъ; така е и за нашитъ убай момчиня.

Всички: Така си е, вистина!

Траянъ. Ами остана нешто мулкъ отъ татка ти, бре брате, али не? Кука, кошара, нивье.

Спасе. Остай, Богъ да го проститъ, остай, сполай му, колку да не е безъ ичъ.

Богданъ. Али си женатъ, али не си женатъ?

Спасе. А, женатъ! не сумъ; кой ми даатъ жена мене, бре стрико.

Цвѣта. (радостна, на страна) Ахъ, неженатъ!

Богданъ. Ако ти е кьефъ посвири ни малу, со кавалотъ, убоо свиришь. не му мисли много. . .

Спасе. Бигятъ, бигятъ, како не, за атарътъ вашъ, а колко за мисленье ичъ не му мисламъ; една душа сумъ, како да е кье поминамъ овай векъ; ама Господъ да ми неzemатъ душава, дуръ неплатамъ на душманите...

Дуко. Я сумъ ти другаръ во тия работи, а сега, айде, речи некоя, ама. . .

Траянъ. Старовремска. . .

Дуко. А, не таква, некая нова, нова.

Благуна. Некая кумитска той сакатъ; Даскалотъ го учитъ такви песни да пейтъ.

Спасе. Кумитските се убай, стрино! Сега му е времето; кога кѣе се ослободиме, тога не ни требетъ кумитските песни. Тога саде любовни кѣе пейме Айде кѣе ви посвирамъ сега кумитска, а други пжтъ любовна. (засвирва „Море ой. Иоване“ и поглежда често крадиш, комъ Цвѣта).

Траянъ. Е-у-аааа! де терай, брату!

Спасе. (Продължава а следъ малко прекъсва). Ова песма е убаа, стрико, да я пейтъ некая момичка, щѣо иматъ аренъ гласъ, тогай. . .

Траянъ. А, що дяволъ си ми; А! айде речи я и ти, мори кърко, ако е знайшъ. . . речи я!

Богданъ. Ко момиче се срамить.

Дуко. Айде сите да я речиме.

Всички. (Запѣватъ).

Море, ой Иоване, мой милъ побратиме,
Айде, далъ те болятъ седемдесетъ рани?
Айде, болятъ, болятъ, какъ да не ме болатъ;
Море, да не умра, дури не омърса,
Айде, дуръ не омърса ножа во турчина.
Айде дуръ не омърса ножа во турчина,
Айде, дуръ не освобода рая отъ султана.

Спасе. (прекъсва и се спуща да пропжди влѣзлитъ въ нивата овци). арррррррррр, арррр, уа, уа, ооо! . . кишъ, киши, вълкъ да ве ядитъ! а бре Шарко (кучето лае) (излиза и пакъ се връща). Пладнина е векѣе, браќа, кѣе одамъ да и собирамъ овците, да и кламъ подъ сенка.

Траянъ. Пакъ дойди, брату, та кѣе си поприкажуваме.

Спасе. Седите со здраве!

Всичкитъ. Со здраве и со добро, брате, ама пакъ да се вратишъ.

Спасе. А, а, кѣе-се вратамъ, кѣе се вратамъ. (Излиза като поглежда крадешкомъ Цвѣта).

Цвѣта. (На себе си). Кѣе си одитъ, ама пакъ кѣе се вратитъ.

Траянъ. Бре свиренъе, да е живъ! и како ми се вигатъ много блага душа е.

Дуко. Юнакъ е, и кога да е кѣе отплатитъ за крѣвѣта на татка му и на майка му.

Траянъ. Да му е алалъ, така требитъ!

Благуна. Ведножъ ти го бендиса, море синко, оти ко тебе е во умотъ.

Цвѣта. Оти, лошъ е Дуко нашъ, мори майко.

Благуна. Не, мори кьерко, како лошъ, му летатъ умотъ мало, ама кѣ му дойдитъ по после.

Траянъ. Ко на секой младъ чоекъ, мори жено.

Дуко. Чункимъ коа бевте вие млади, не бевте такви

Благуна. Во нашето младо време не мислѣме ко васъ за слободия, синко! прашай го татка ти, да видишъ, що ке ти речитъ.

Траянъ. Я, наистина, не мислевъ за тия работи, (шеговито) саде за тебе мислевъ, мори жено, како да те земамъ; а сега ми е жалъ многу, оти не сумъ билъ ко Дука. Ама не бефме ние криви за тоо. По она време немаше чоекъ кой да не научитъ що да прайме. Да се боритъ чоеко за слободия е мошне убаа работа. Отъ мене, синко, имашъ изинъ да работашъ; така ке се ослободиме ние, инаку ошъе много кѣ киснеме и кѣ търгаме мжки отъ турците.

Благуна. Море мжду, шъо сборувашъ така? Али таковъ умъ даашъ на сина ти?

Траянъ. Ето той умъ, е умъ, ко що трѣбитъ.

Богданъ. Я велама насъ не ни трѣбитъ да се мешаме во тия рабокѣе, и предъ други не трѣбитъ да зборуваме; денеска станае времинята, шо братъ на брата да се не веруватъ. Овчаротъ го гледашъ вака миренъ, доборъ, ама отъ каде го знаишъ, оти той не е предавникъ?

Дуко. А колку за него. я станувамъ кѣфилъ! Я сумъ слушалъ за него мошне убай рабокѣе; на кумитите лани той имъ носеше лебъ; камо сите да са ко него, та нека са лоши.

Траянъ. Овой чоекъ, бре?

Дуко. Ето, овой е зеръ!

Траянъ. Господъ да го поживитъ, да му е алалъ! вигяте, юнакъ дете?!

(Нико и Гюре задъ кулиситъ пѣятъ)

Ниво, моя ниво,
Ниво позлатена,
Кой ще да те жяне
Нивичко свещена,

(Влизатъ Нико и Гюро)

Ж Ж Т В А Т А — (I действие изъ „Мак. Кървава сватба“)

ЯВЛЕНИЕ III-то

Същитъ, Нико и Гюре.

Богданъ. О, синчиня мой! Що носите за ручекъ?

Нико. Пиперки печени и лебъ, татко.

Дуко. . . . Е. е! . . .

Благуна. Ами ти, що сакашъ, море синко?

Траянъ. Малу мазникъ и некая кокошка.

Цвѣта. Ами, саде турците да ядатъ!

Траянъ. (Къмъ дѣцата). Що праатъ дедо ви, баба ви, майка ви, бре пилиня? А! сиромаси, боси ко татарчиня.

Нико. Арно са, стрико: дедо си я пълнитъ луличката и си я палитъ, а баба туку претатъ во огнотъ и на две три места си я изгоре кошулята.

Всички: (Смѣятъ се)

Благуна. Пакъ? Нейзината кошуля ко решето стана, сосемъ я парчоса. . .

Богданъ. Айдете, айдете да ручаме, люге, оту ми се ядитъ.

Дуко. Айдете, оту кѣ остинатъ пиперките.

Траянъ. Види го.

(Отдалечъ се чува пѣние, което постепенно се усилва).

<i>Жетвари и жетварки</i>	{	Подуна ветъръ, пиле-ле Стано,
		Подуна ветъръ.
		Де гиди, ашикъ Стано, мори агне.
		По Вардарско поле. (2)

ЯВЛЕНИЕ IV-то.

Жетвари и жетварки

(Здрависватъ се)

Всички жетвари. Гомози-Богъ! . .

Всички. — Далъ Ви Богъ добро, . . .

Богданъ. Айдете да ручаме. . .

Всички. — Готой сме, айдете . . .

Всички: (Пѣятъ)

Не ми е вѣтъръ, пиле-ле Стано,

Не ми е вѣтъръ,

Де гиди ашикъ Стано мори, ягне (2)

Токъ с малки моми.

Благуна. Ай да пойдиме онаму, подъ букана, арна сенка иматъ.

Всичкитѣ: Айде да пойдиме. (Излизатъ пѣйки)

На жетва к'одатъ, пиле-ле Стано,

На жетва к'одатъ

Де гиди, ашикъ Стано, мори ягне

Сладки песни пѣятъ.

(2)

Богданъ. (Къмъ дѣцата) А вие соберите плачките и после дойдите каде насъ. (излиза)

Нико. (къмъ Гюрета). Мене покъе лешници ми даде овчаротъ.

Гюре. А, не, мене покъе.

Нико. Е, тогай дай ми неколко мене.

Гюре. А, бре?! сакашъ?

Нико. (граби му) Дай, дай! нали пойкъе имашъ ти?

Гюре. О, леле, о, леле, къе викнамъ Татко!

Нико. Дай, баремъ два, дай! . . дай . .

Гюре. На, ама айде да собериме плачките, после да си ойме.

Нико. Къе си ойме и лешници къе собериме (и двама събиратъ нѣщата).

Гюре. А, мене ми е стравъ.

Нико. Отъ ощо бре?

Гюре. Отъ турците що седеа ей тамо, горе, (посочва съ прѣстъ)

Нико. А, отъ нимъ къе се плашишъ? заборай како ни велеше Дуко и даскало, оту отъ турци ичъ да не се плашиме? Айде, къе поминиме отъ каде татка и после къе сѣ собериме лешници. (Излизатъ).

(Влиза Спасе).

ЯВЛЕНИЕ V-то

(Спасе (самъ))

Ичъ търпи ли ме се сърдце да седамъ при овцитѣ! Нека лежатъ подъ сѣнка! (като се озърта) А! кжде са? Алищята си ги собрале? Да не си ошле? А. неможитъ да бидитъ. Нивава я остайленедожната, снопето не сѣ на кърстици, полозиве лежатъ, пѣкъ и децата сега имъ донесоа ручекъ. Мутлакъ са тамо, подъ букана, ручаатъ. Я овде къе си поседамъ, къе и почекамъ. Али да си одамъ?... А, не! ичъ си одамъ, дуръ

не я видамъ? Лична, лична, на вековъ я нематъ! со очите кѣе ме испиеше... Да я посакамъ, кой знае, дали кѣе ми я даатъ? Овчаръ сумъ, пакъ и сиракъ сумъ; а безъ нея не кѣе можахъ да живеамъ. Ко сърдцево да му го украде, во умовъ се та ми е. (Услушва се; отъ далече се чува слабо пѣение) А: пейтъ некой. (подига се на прѣсти и глѣда къмъ колюситѣ).

Цвѣта (пѣе задъ кулиситѣ).

Легнала Гюргя на мала врата
Гюргьо ле, нема Гюргя да станитѣ.
Леле до бога, кучка глава некреватъ
и пр.

Спасе. Да ли не е таа?.. Ахъ!.. Таа е! нейзиниотъ гласъ се слушатъ! Ахъ, бре пиле, али кѣе ме сакашъ, аджиба? Како да сторамъ? Немамъ чоекъ, што да ме научитъ! Немамъ майка, немамъ татко, немамъ родъ, роднина, та да ме научетъ, мори душо како да те земамъ!.. Чекай, я да е посвирамъ малу, таа ако ме любитъ, кѣе дойдитъ да се видиме (свири съ кавала сжщата пѣсенъ). Татко е, майка е, ми се вигяатъ добри люгье, а братъ ѝ отъ нашата вера е току речи. Юнакъ дете е било, сумъ слушалъ. Да му алалъ, така требитъ! Юнаци, юнаци требитъ да бидиме, та така саде кѣе се ослободиме побѣрго... Кѣе пушямъ стройници, кѣе имъ я посакамъ, белки кѣе ми я даатъ. И зашто да ми я недаатъ... Пъкъ и не сумъ толко сиромавъ...

Цвѣта (Запѣва по отблизо).

Донесите ѝ прѣвото либе
Болаки лудо, море, кѣе станитѣ.

Спасе. (подскача), Брей! та ме нагази!.. што праамъ сега? Ахъ! Ето я, а! (подига се на прѣститѣ). Колко е лична! Ахъ, мори душо! сега кѣе те прашамъ!.. али стой да ѝ се скриямъ. (скрива се задъ кулиситѣ).

(Влиза *Цвѣта*).

ЯВЛЕНИЕ VI-то

Цвѣта (сама)

(Като чупи лешници съ жѣби). Пъкъ колку благи са! Можитъ за то са благи, зашто са негой; пъкъ како можеше да и стретитъ, и да имъ дайтъ лешници?.. Колко ми горитъ лицево! и како силно ми заугвитъ сър-

цево, кога си помислямъ за него. Ахъ, да можиме да се земаме со него. Ей! кога свиреше, сърдцево ми го трупеше. Да можитъ да пуцънитъ стройници да ме по сакатъ... Ама, кой, знайтъ али ме сакатъ? Ахъ, блазе на та, що кѣе го земитъ, ѝ завидувамъ. Кой знае, майка и татко за кого кѣе ме даатъ? Кой знае, каковъ кѣе бидитъ? Пустѣ адетъ, срамота било момичето да кажитъ, оту ового го сакамъ, а оного го некумъ! А да не е то, би рекла на майка и на татка, оту го сакамъ. (скършва лешникъ, намира го че е цървливъ; плюва). Ахъ, ахъ! колкавъ цървецъ! ама, овчарче, вакви лешници ми пракъшъ со цървци? . . Пъкъ той не билъ внатре. Овчарче, меракотъ, що ми го кладе, кѣе ми изедитъ сърдцево, ко овай цървецъ, що го изелъ лешниковъ. . . Засвирѣ пакъ се замълче; я рекофъ, оту кѣе го найдамъ и кѣе го уплашамъ; и белки. . . У! що сакамъ да зборвамъ вака? Ако ме чуетъ майка, тежко мене, кѣе ме отепатъ. . . Ихъ, да дойдитъ отъ некаде да се видиме, арно кѣе бидитъ. (Затананиква си. Овчара я приближавъ)
(Влиза Спасе).

ЯВЛЕНИЕ VII мо

Спасе и Цвѣта

Спасе. (Уплашва я) У!

Цвѣта. (уплашена подскача). А! леле! . .

Спасе. Що прайшъ овде, мори душо?

Цвѣта. И, бре. Господъ те отепалъ. колку ме уплаши! . .

Спасе. Де, мори стоко, толку си плашлия?

Цвѣта. Ми излета сърцево.

Спасе. Толку много се уплаши. джанамъ?

Цвѣта. Ами како не кѣе се уплашамъ? И ти та си и ти кѣе се уплашишъ.

Спасе (Като я приближава, а тя отстъпва). И зо бегашъ, мори яребицо, що бегашъ?

Цвѣта. Како не кѣе бегамъ?! . Що си гяволъ ти..

Спасе. Не плаши се, не, я люгѣе не ядамъ, не сумъ, ни вълкъ, ни мечка.

Цвѣта. А? какви очи имашъ. . .

Спасе. (Спуца се и я хваща за ржка). Стой!

Цвѣта. (Дърпа се). . . егай, бегай кѣе викамъ. . .

Спасе. Стой, душице, стой, кѣ те прашамъ за нещо

Цвѣта. Бегай, кѣ викнамъ! Пущиме, пущиме!
(Тихо изваква). Таткоо, таткоо...

Спасе. Слушай, слушай, ти се моламъ.

Цвѣта. Бегай, пущиме!

Спасе. Кажи ми, душо, али ме сакашъ да се земаме?

Цвѣта. Како? ... Пущи ме, пущи ме, бре, кѣ не видить некой.

Спасе. Никой нематъ; дури не ми кажишъ, не те пущамъ. Кажи ми, али ме сакашъ.

Цвѣта. Не те сакамъ.

Спасе. Не ме сакашъ?! Я те любамъ и кѣ умрамъ, ако нѣ те земамъ Голема севда имамъ по тебе.

Цвѣта. И я имавъ, ама сега, кога ме уплаши, ми остина сърдцево.

Спасе. Прости ме, душичко златна, прости ме; я на шака го сторивъ, на шака.

Цвѣта. Аа, на шака?!

Спасе. Вистина ти велама, на шака, верувай!..
Кажи ми, севдо моя, щѣо те прашамъ? (хваща я).

Цвѣта. Пущи ме едношъ, та после кѣ ти кажамъ.

Спасе. Кажи ми, та после кѣ те пущамъ (целува я).

Цвѣта. А?! .. не ти кажвамъ когами прайшъ вака.

Спасе. (като я пуца). Я пакъ чуфъ...

Цвѣта. Щѣо си чулъ ти?

Спасе. Чуфъ сѣ, щѣо зборвеше овде.

Цвѣта. Кога?...

Спасе. Сега, кога беше сама.

Цвѣта. (Съ приструвка). Нищѣо не сумъ зборвала я.

Спасе. Ти си знайшъ, щѣо си зборвела, ама не сакашъ да ми кажишъ.

Цвѣта. Ти отъ каде чу пѣкъ?...

Спасе. Я бевъ скриенъ онде, (посочва) во жржна.

Цвѣта. Види ведношъ щѣо гяволъ...

Спасе. Я те видовъ, кога идеше и се скривъ.

Цвѣта. Мамишъ! Закълни се!

Спасе. Не те мамамъ, море ягне, жими тебе.

Цвѣта. Закълни се во господа...

Спасе. Жи ми господъ, вервуй ме, жи ми тебе!..
Кажи ми, али да верувамъ, во то щѣо зборвеше?

Цвѣта. Ако секашъ, верувай.

Спасе Да верувамъ?...

Цвѣта. (Услушва се). Бегай, идетъ, татко, стрико, бегай! ..

Спасе. (като и дава лешници). Нѣ, за тебе сумъ и бралъ. Да верувамъ? (Тя взима лешниците. Двата готвагъ се да бегатъ).

Цвѣта. Вервай, я те имамъ на сърдце. (Излиза).

Спасе. Ахъ, бре, душо златна! (Излиза).

(Притъмнява, силенъ вѣтеръ, облаци, грѣмотевици).

(Влизатъ: Траянъ, Богданъ, Дуко, и Благунъ).

ЯВЛЕНИЕ VIII-мо.

Траянъ, Богданъ, Дуко, и Благунъ.

Траянъ. Айде, люгье, да се стегниме сега, та побъргу да я свършиме работава, оту време не останвитъ, пкъ изъ лоши места има да вървиме.

Богданъ. Требитъ, требитъ, оту арамии сега колку да ми сакашъ иматъ, пкъ и времево глеамъ кье се расипитъ. (грѣмотевица).

Дуко. Чинкимъ не довършена не мойме да я остайме.

Траянъ. Арна работа, леба ми; утре требитъ да идеме пкъ; малу донеска отиде денотъ бадияла, току и утре.

Дуко. Защо бадияла?

Богданъ. Оту ангария работаме овде на Османъ-Бега.

Дуко. Брей! Ами защо?...

Траянъ. Защо сите така му работаатъ; силенъ е, а пакъ каде е сила тамо прайна нематъ.

Дуко. А! я да знаефъ ичъ не рабставъ...

Траянъ. Море, щѣ се стори Цвѣта?

(Цвѣта запѣва далече изъ нивата)

Руса мома, Русинъ брала,

Русинъ брала, день гинала

Кай го брала, загинала.

Попаднала тѣмна мѣгла,

Та загрешила пѣтищѣата.

Я престретилъ младъ овчаринъ.

Руса мома му зборува:
 „Ти се молямъ младъ овчарче,
 Да м' отнесишъ дори дома
 Къе ти даамъ тонка риза,
 Майка ленена кошула
 А мой братецъ тонка пушка.
 А овчаротъ и говори:
 „Ай ти, моме, русо моме,
 Твоята кука е далеку
 За то моме къе те носамъ
 Во моята кошарица.

(Всички слушатъ съ напрегнато внимание)

Благуна. (като я съгложда). А, ето каде била.

Богданъ. Та донеска е многу весела, туку на добро да е.

Благуна. Не а убоо толку, ама...

Дуко. Йокъ, не било убо! ами како е убоо! кога е чоекъ жалъовитъ, кога плачитъ? али малу плачине и търгаме мжки.

Благуна. Спроти глаа излагатъ тоо, пкъ и змия се потокми да я укасаъ.

Траянъ. Пкъ ти, мори жено, се къе найдишъ нещѣ да гаташъ; женски рабокъе. (къмъ Цвѣта вика). Цвѣтс! ела кърко, ела да поработаме малу, пкъ да си оиме по-бърго.

(Влиза Цвѣта)

Я В Л Е Н И Е VIII-мо.

Същитъ и Цвѣта.

Цвѣта, (като чупи лешници), Зеръ вие фатифте да работате.

Благуна. Ами, ами, кърко. Ами кой ти даде лешници, мори стоко?

Цвѣта. Нико и Гюре, майко; и много убай лешници, мошне благи.

Траянъ. А. елбете, много благи; можетъ за тоо, защото е бралъ овчаротъ.

Цвѣта. (съ приструвка). Кой овчаръ?

Траянъ. ... дойде прегъе овде.

Богданъ. Море, той фати да се въртитъ околу насъ, ама на добро да е.

Дуко. Ко младъ чоекъ, елбете.

Благуна. А, тебе като ти уйдисветъ!

(Чува се гърмежъ отъ пушка).

Всички. (уплашени), Брей!...

Траянъ. Щъо кѣе е ова?

(Чува се втори гърмежъ).

Богданъ. Море, щъо се овиа пушки?

Цвѣта. Надъ насъ поминаа куршумите и чинеа фиууу, фиу!

Благуна. (кърсти се). Господи, чувай не и брани не!

Дуко. Щъо се уплашифте бре? кой знае, ловджии са, и!

Благуна. Како, море синко, де се не уплашине.

Траянъ. Ко отъ мартинка пищѣе куршумите; турците и на людѣе, ферлаатъ.

(Още два гърмежа единъ подиръ други). Легчите, люгѣе, оту кѣе не отепаатъ. (всички легатъ, освенъ Дуко).

Дуко. А! али немамъ я една мартинка, та да имъ пущѣямъ неколко куршуми.

Блабуна. Малчи, синко, турци са, легни!

Траянъ. (Къмъ всички) Лежите и малчите, оту поашо ми се глеатъ.

Благуна. Куршумъ да го отепатъ той щъо фърлятъ, очите да си истератъ да дайдъ Господъ.

(Влизатъ: Османъ-Бегъ, Расимъ, Шефкия, и Исмаилъ).

ЯВЛЕНИЕ IX-то.

Сжицитъ, Османъ-Бегъ, Расимъ, Шефкия и Исмаилъ.

Османъ-Бегъ. У! Бре гяуръ!

Всички (уплашени, освѣнъ турцитъ); Ааа! (ставатъ).

Османъ-Бегъ. А, вака жниете нивата моя, оръ?

Расимъ. Тия гяури си легнале да спиятъ!

Траянъ. Ама, ага, фърляше некой.

Османъ Бегъ. А! ... Фърлялъ.

Богданъ. И куршумитъ пищѣея преку насъ.

Османъ-Бегъ. Бошъ лафъ!...

Благуна. Да имъ се исушитъ жката, кѣе на отепаа. овчаринъ.

ЦВЕТА И СПАСЕ
(Изъ Макед. Кървава свадба)

Шефкия (къмъ Благуна). Малчи ти, мори гяурко, кой си арджитъ куршумотъ на васъ?

Дуко. Ама' вистина, ага, фърлае на насъ, ко на нишанъ.

Исмаилъ. (къмъ Дука). Сусъ, бре къелешъ, кой ти прашалъ тебе! (Следъ пауза).

Османъ-Бегъ. (къмъ Траяна). Оръ Траянъ!

Траянъ. Поели, ага.

Османъ-Бегъ. Убаа къерка имашъ, оръ, жими вера.

Траянъ. Е убаа е, ага, не е мамейнца.

Всички селени. (уплашени). А!

Османъ-Бегъ. Да давашъ, оръ, да носимъ на чифлиготъ. На гости кѣ земамъ (къмъ Цвѣта). Сакашъ, мори гяурко?

Цвѣта. Како?! У турчинъ на гости не одамъ я!

Благуна. У! ага, щѣ е той зборъ? . . . али си го пушамъ момичето!

Османъ-Бегъ. Кѣ пушѣишъ, мори гяурко, къерката.

Цвѣта. (Уплашена, плачѣеки) Майко!

Расимъ. Анжмка кѣ те правимъ на Осман Бега мори, щѣ плачишъ?

Дуко. (сърдито). Щѣ! ага! седите мадро!

Благуна. (къмъ Дука) Малчи, синко, со добро.

Шефкия. Анжмка, мори, кѣ правимъ, кѣ ядишъ, кѣ спиешъ.

Цвѣта. (плаче). Я сумъ рисянка, нейкюмъ!

Османъ-Бегъ. Айде со добро, оту со лошо кѣ бидитъ!! . .

Благуна. Вие, навистина, зборовате али на играчка?

Османъ-Бегъ. Како. мори, на играчка? Кѣ давашъ момата, кѣ турчимъ!

Благуна. Леле! Господи! Къерко?!

Цвѣта. Майко! (прѣгрѣщатъ са; Благуна и Цвѣта).

Траянъ. Ага, саде тоо неможитъ да бидитъ!

Дуко (Ожесточенъ къмъ турцитѣ). Щѣ сакате да прайте Вие, кучиня?!

Османъ-Бегъ. Бре! (къмъ другаритѣ си). Алъ бу свиня бре! (Другитѣ турци хващатъ Дука и го биятъ).

Дуко. (съпротивлява се). Кучиня, пуштите ме, бре!

Всички българи. Аманъ, ага, пуштите го!

Османъ-Бегъ. (къмъ другаритѣ си). Фатите другите, извайте ятаганите, и кой прави инатъ колите. (Турцитѣ биятъ селянитѣ, Всичкитѣ българи пицятъ)

Траянъ. Що е ова да видить Господъ!

Османъ Бегъ. (Дръпнувайки Цвѣта изъ ржцѣтъ на май-ка и). Хъйде, мори гяуворко!

Цвѣта. Леле! Майчице, леле! загинафъ!

Благуна. Цвѣто, кьерко!

Траянъ. Офъ, кьерко!.. Братя селяни, помогите!

Дуко. Сестро, немой, удри недавай се!

Цвѣта. Брате, татко, стрико, откинете ме! (Българитѣ впуцатъ се къмъ турцитѣ. Турцитѣ навъртватъ пушкитѣ)
Стойте тамо!!

Османъ-Бегъ. (Отвлича Цвѣта). Сусъ!!

ЗАВЪСАТА СЕ СПУЩА.

II-ра Сцена

Сцената прѣдставлява гора, прѣзъ която върви пжтъ за къмъ чифлика на Османъ-Бега Чува се блѣние на овце и дрънкане на звънци.

ЯВЛЕНИЕ I-во.

(Влизатъ — I овчаръ и II овчарч).

I-й Овчаръ. Ами кжде одеа тие кучиня, бре брате?

II-й „ (подсвирнува). Зеръ требитъ прашанье за то?

I-й „ Османъ-Бегъ иматъ нивье ова стърна, та можитъ да дошолъ да и разглеатъ.

II-й Овчаръ. И за то, ама и за друго, бе брате.

I-й „ Можитъ за да видетъ, али сме пасиле въ нивните нивье.

II-й Овчаръ (Смѣе се). Ха, Ха!..., та ние не сме гояда, та да пасиме, бре!

I-й Овчаръ. А, бре, не ние ами овцитъ да пасетъ.

II-й „ А, то другъ есапъ, така кажи.

I-й „ Я много се уплашивъ, хи-и-и!..

II-й „ А, за плашенье, щьо стока, сме остай се, врапче да прелетатъ ние, на (като показва съ ржка) ардалъ!..

I-й Овчаръ. За страфъ е, бре брате, не е играчка: сите най лоши кървници са.

II-й Овчаръ. (Настърна). Ето съ той страфъ кье търгаме ощьо много мжи.

I-й Овчаръ. Е, кажи, погодивъ, защо дошле агите по поле сега, во ова горещина?

II-й Овчаръ. Не...

I-й „ Е, кажи ти, заощо? Хи-и-и...

II-й „ Сега е жетварско време. Аргати и мжи, и жени, и момички е пълно по поле. Летно време селскитъ кукъи запустуватъ, а полинята оживуатъ. Турците са кучиня, поганска вера; ти одатъ по поле.

гьо за да разгледатъ нивъето свой, а идатъ за да гледаатъ по убайте невести и момички и после...

I-й *Овчарь*. (Уплашено извиква). А!...

II-й „ Щьо е, бре?

I-й „ Шумитъ нещо... (трепери).

II-й „ (Като гледа къмъ кулисигъ). И, языкъ да ти е!... ко заекъ се плашишъ...

I-й *Овчарь* Щьо е, бре?

II-й „ Магарето твое. тебе те баратъ...

I-й „ Ама то е? Хи-Хи... Марко...

II-й „ То е зеръ! (следъ пауза) бре, пъкъ толко страшливъ не сумъ видель...

I-й *Овчарь*. А, бре, донеска ни го нематъ Спасета... Щьо се стори?

II-й *Овчарь*. Али знамъ! Можитъ покрай нивъето и паситъ овците.

I-й *Овчарь*. Той, мутлакъ, требитъ да се въртитъ покрай нивата, кжде жниетъ момичето на Траяна. То момиче му влегло в'око, вчера лешници целъ день бра за него Хи-и-и-и.

II-й *Овчарь*. Иматъ право... Ние съ тебе си избрафме по една; айде и той да си изберитъ...

I-й *Овчарь*. Ние прибързафме съ тебе, та зедофме много църни, а той кье'зематъ по убая отъ нашите.

II-й *Овчарь*. Оти, ти му завидувашъ?!

I-й „ А, бре, за завиденье е; ако го сакатъ та арно; момичето е ко симиче... (кикоти се)

II-й *Овчарь*. За обесване си... (Смѣе се). Остаи ти е рабокье. Сега тебе ти е редотъ, одеи собери овците и дотерай навамо.

I-й *Овчарь*. А, чинитъ, тамамъ времето приближува за да си ойме. (Излиза).

II-й *Овчарь*. (Самъ). Страшно будалищье, брей! и страшливъ до край... Асли така си е: чоекъ, щьо нематъ мжжко сърдце не можитъ да иматъ и здравъ умъ... Страшливия чоекъ неможитъ да мислитъ... Отъ страфъ му искоквитъ сърцето, а отъ то му искоквитъ и чивията... А. бабамъ, Спасе, навидумъ нищьо чоекъ е... Ти се чинитъ, оту нищьо незнайтъ, а той щьо гяволъ е, щьо глаа носитъ... Малу сборвитъ, ама секой лафъ на мѣсто го кажвитъ... Да му е алапъ, ето отъ такви кье има спаси. богъ за народотъ, а отъ оваи тиквеникъ, будалщылоци и друго нищьо...

ЯВЛЕНИЕ II-ро.

I-й и II-й овчарь.

II-й *Овчарь*. Що е, бре?!

I-й " О-о-о-стай и... се .., ло-о-шо!

II-й " Оти, бре? Кажи...

I-й " Чу-у-фъ... пи и щитъ некой!

II-й " А, си чулъ.

I-й " Вистина, бре!.. Пищитъ.

II-й " Море, малчи тамо витосай се... си чулъ ветъръ... Кой-знайтъ, я овците блеале, я магаринята рикале, а тебе ти се сторило, оту пищитъ некой... Айде одей собери овците, та не играй играчки, да не те ждрапнамъ съ стаповъ.

I-й *Овчарь* (се готви да излѣзе). Ама...

(Цвѣта плаче съ гласъ).

II-й *Овчарь* Вистина, бре, що кѣе е ова?...

I-й " Али знамъ. Страшно!

II-й " Хайде да поylimе, да видиме кой е...

I-й " А, али идамъ?!

II-й " Айде, бре, не страши се... да видиме, ако е иктизайлия за нещъ кѣе му поможиме... убо нещъ е во лошъ сатъ да помогитъ чоека на чоека... Айле! (Излиза).

I-й *Овчарь*. (Излизающемъ) Ама... (Излиза).

II-й " (Отъ вѣнъ). Айде, бре! и, да ти е языкъ за бойтъ!...

(Излизатъ, после малко време влизатъ исплашени двамата; вѣтъръ, гърмотевица).

ЯВЛЕНИЕ III-то.

I-й и II-й овчарь

II-й *Овчарь*. А, брей! що кѣе бидитъ то?

I-й " Виде: кога ти велев я.

II-й " (Като гледа къмъ мѣстото отъ гдѣ о леза). Гледай, гледай!... Брей!...

I-вий *Овчарь*. Бегай, да бегаме, да не патиме некая бела... Бегай!... (излиза).

II-ий *Овчарь*. Емъ-конъ насъ идатъ; чекки и я да (се скриамъ... (скрива се).

Отъ вѣнъ плачѣтъ на Цвѣта става се по сиденъ; слѣдъ малко време влаче а отъ Османъ-Бега и Расима съвсемъ отпад-

нала влиза, а слѣдъ тѣхъ Щевкия и Исмаилъ, които посочватъ пушките по направление къмъ мѣстото откъдето влезоха и стрелятъ по единъ пжтъ).

ЯВЛЕНИЕ IV-то.

Цвѣта, Османъ-Бегъ Расимъ, Шефкия и Исмаилъ.

Цвѣта. (плачейки вика просипнала и отпаднала). Офъ . майко!

Османъ Бегъ. Сусъ, не викай, . . . оту овде парчиня кѣе правамъ .

Цвѣта. (Примира). Офъ! (пада).

Османъ-Бегъ. (Зъркналъ въ Цвѣта). Брей! кѣе умри тая гяурка!

Всички. Щѣо? . . .

Османъ-Бегъ. Вода, вода (къмъ Цвѣта). Слушай, мори гявурко! . . .

Шефкия. (като донася вода въ фесѣтъ си). Ето, вода кардашъ . . .

Османъ-Бегъ. (като я прѣрска) Стани, мори гявурко (Разлютенъ хваща Цвѣта и я пвялича за ржка). Кревай. тд! Ако не оживитъ, кѣе фърлиме во трапотъ та я свиня (всички бързо я завличатъ и влизатъ. а послѣ малко влизатъ I-вий и II-рий овчаръ предпазливи и съсредъточено внимание къмъ турцитѣ).

ЯВЛЕНИЕ V-то.

I-ий и II-ий овчаръ.

I-вий Овчаръ. Виде? (трепери отъ страхъ).

II-рий „ А, видофъ . . . видофъ, ама чие ли беше то момиче? ахъ, кутрото?

I-вий Овчаръ. Е, да чуватъ господъ . . . (плюе въ появата си).

II-рий „ Ето защѣо ти одатъ по поле тие мърсни кучина! . . .

(Влизатъ търчишкомъ силно изморени Спасе и Дуко)

ЯВЛЕНИЕ VI-то

Сжицитъ, Спасе и Дуко

Дуко. (отпадналъ) А, сестро сестро! (пада уморенъ, а овчаритъ се исплашватъ).

I-ви Овчаръ (уплашено извиква). А! . . . Бегай!

Спасе (къмъ овчаритъ). Братя търчайте помогите (къмъ Дука) Дуко брате, стани (подига го). Помогите братя рисянско момиче грабнаа па го турчатъ.

Дуко (като става и съ нови сили се спуща напредъ)- Айде, братя! . . . Сестро! . . . Братъ ти иде!!!

Спасе. (като се забързва подиръ Дука). Ахъ, кучиня мърсни! . . . Нема да я остаяме въ вашите ръце.

II-рий Овчаръ (къмъ първия). Айде, бре!

I-вий „ Бегай, бела! . . .

II-рий „ (плухва на първия). Языкъ! . . .

ЗАВЪСАТА СЕ СЛУЩА.

II-ро ДѢЙСТВИЕ

Селска стая въ домътъ на Дѣдо Кузмана, баща на Траяна и Богдана и дѣдо на Цвѣта. Огнище, огънь, до него гърне. Надъ огнището виси верига. Отстрани врата, на сръщната страна килерче; *Баба Кузманица*, ту бърка въ огънятъ, ту шета изъ стаята, като често охка. Вечъръ: Вънъ тъмно. Отъ време на време вѣтъръ, свѣтковици и гръмъ.

ЯВЛЕНИЕ 1-во

Баба Кузманица.

Охъ! . . . Охъ! . . . (Сѣда). Опустѣлъ му и живототъ! Неидетъ пуста умирачка да ме заматъ! се наситифъ ве-
кѣе. Охъ! . . . Какви мжки сумъ търгала, се чудамъ,
како не сумъ умрела до сега . . . Ей! гиди животъ
нашъ!.. (гърмотевица и свѣтковица). Охъ!.. Охъ!.. Пъкъ
и люгьево щѣо се забавиа, що не си дойдоа по-рано?
Агинската работа никой пжтъ не се довършуватъ . . .
Ке и фатить лошо време. Охъ! . . . Охъ! . . . (вика). Не-
весто, невесто! кжде отиде пъкъ таа? (като подлежда
къмъ стомнарника). А-а, на вода ошла; сурой дървата, а
остана граотъ неваренъ, кой ти глеатъ друго!.. Охъ!.. А
старецотъ щѣо ли се забай? Чудна работа! Не си глеатъ
стар-стѣта, ами ти шетатъ нохньо време. Глеамъ кѣе
испълнить некой трапъ, кѣе ме претечить. Е, щѣо тър-
галъ и той кутриотъ дури да изразатъ де-тата свой...
Охъ! . . . (влиза Митра съ стомни врацъ).

ЯВЛЕНИЕ 2-ро.

Баба Митра и Кузманица.

Митра. Уфъ! . . . капнавъ!

Б.-Кузманица. (като се обръща). Невесто, ти си?

ГРАБВАНЕТО НА ЦВЕТА

(Края на I действие съ „Макед. Кървава свадба“)

Митра. Я сумъ, майко, я сумъ.

Б.-Кузманица. Негоритъ огновъ, мори невесто, щѣо да му чиниме?

Митра. Господъ го запустелъ. Ощѣе не е варенъ граотъ?

Б.-Кузманица. Не е, не е. Ела дуни малу, оту душа немамъ векъе.

Митра. (Като духа въ огъня) Сурой дървата, мори майко, та за то не горитъ.

Б.-Кузманица. Охъ! . . . Охъ! . . .

Митра. Щѣо ти е, майко? Щѣо ти е? Да не си болна нещо?

Б.-Кузманица. Не, мори кьерко, не, току така си ячамъ, остарефъ кьерко!

Митра. Крепи се, майко, крепи се, дури да оженишъ внучиня и на стари години да се порадишъ малу.

Б.-Кузманица. Ево се крепамъ, мори невесто, току. . . не ме държетъ векъе нозиве. Охъ! . . .

Митра. Щѣо се сакалдисувашъ, мори майко, биди си раатъ; ако не можешъ да работашъ, седи си; никой не те тератъ да работашъ. Ти далъ Господъ синчиня, мнучиня, снай. . .

Б.-Кузманица. Сполай ти, мори кьерко, сполай ти, ама како да се не сакалдисувамъ, кога вигамъ, оту и вие не можете да привтасате, а пъкъ мене сърцево ми се стегатъ . . . Ахъ! пуста младостъ, како летна, ни видена, ни чуена. Охъ! . . .

Митра. Али мало си са мачила на времето, та и сега пакъ да се мжчишъ, не чинитъ?

Б.-Кузманица. За мжка сме родени, мори невесто, мори кьерко!

(Влизатъ гонящи се Нико, Гюре и Арсе).

ЯВЛЕНИЕ III-то

Сжицитъ, Нико, Гюре и Арсе.

Нико. Дай ми лешниците, дай ми, текъ бѣа.

Арсе. (Като бѣга и се скрива въ едно кьоше). А, не чифъ беа, чифъ. (Нико и Гюре грабатъ му). Олеле, олеле, майко.

Митра. Щѣо е то, бре кучиня, ни-едни? (разтървава ги). Остаите го, бре, остаите го, оту кѣе ве биямъ.

Б-Кузманица. Не мойте, бабинъ, не мойте, биро, не карайте се.

Гюре. (плачейки) А, мори, бабо, той ми украде лешниците.

Митра. И! . . . колкай суртуци сте, со малиотъ се задирате. (Мучать крави, блѣять овци). Ете гоедата дошле, кѣе напраатъ некая пакостъ (къмъ Ника). Айде ти, бре суртукъ, предъ мене, со малите играшъ. (къмъ баба Кузманица) Майко, потприбирай во огнотъ да се свари граотъ по-бъргу (излиза).

Б.-Кузманица. Ж-ж, невесто. (духа на огъня, седа на столче и вика). Ела, ми синко, ела ми при баба на skutъ .. (Арсе отива при баба си и сѣда въ skutа ѝ, милва го). О, сугаренцето. . . Охъ!

Гюре (Отъ далече, на Арсета). Арсе, ела да играме, чифъ, текъ.

Арсе. А, нейкюмъ, ти си иляджия.

Б. Кузманица. (къмъ Арсета). Седи ми, биро, седни ми. Охъ, бабиното детенце (милва го).

Арсе. Бабо, кажи една приказма бабулето.

Б.-Кузманица. Кѣе ми ти кажамъ, синко, кѣе ми ти кажамъ биро! (Хваща му двѣтъ рѣцѣ и ги мърда и на горѣ и на долѣ една по една). Китири, китири ржчиня, прела баба врегенца, си и клала на полица, дошло маче лизнало, дошло куче гризнало; чить пустина, ошъ щюрина.

Гюре и Арсе. (смѣятъ се). Ха, ха, ха и пр.

Б.-Кузманица. Офъ леле.

Гюре и Арсе. Кажи, бабо, ошъе една кажи!

Б.-Кузманица. Чекайте бабинъ чекайте. оту огнонъ негорить. Офъ! Кѣе дойдить татко ти, стрико ти, кѣе сакаатъ да вечераатъ, и да си легнатъ по-бърго, оту измъчзени сж денеска (Къмъ Арсата като го остава на страна) седни овде, синко да дунамъ во огновъ. (Зими стомне съ вода и сипва въ гърнето, пакъ остава стомнето и шѣта на горе на доле и пѣшка). Офъ, офъ леле!

Гюре. Я кѣе имафъ пойкѣе лешници, ама турци имаше горе, во леските та не собравъ.

Б.-Кузманица. Кжде имаше турци, бре синко?

Гюре. Ей тамо горе, во лескине, на ридонъ, бабо.

Б.-Кузманица. (На себе си) Турци, турци виделе!

(Влиза Дѣдо Кузманъ)

ЯВЛЕНИЕ IV-то.

Горнитъ и Дѣдо Кузманъ.

Д. Кузманъ. (Като гледа сърдито на назадъ). И! матариня ни — едни, да имъ е язакъ! За пари верата си я менуваатъ, язакъ!

Арсе и Гюре. (спущатъ се къмъ Дѣдо Кузмана). Дѣдо, дедо, що ни носишь?

Д. Кузманъ. Нищо, биро, нищо. На ви по едно шекерче.

Б. Кузманица. Що си се разлутилъ така, бре старо? Камо ти доборъ вечеръ?

Д. Кузманъ. Доборъ вечеръ, старо, доборъ вечеръ. Се разлютифъ, та кве се пукнамъ отъ мжка.

Б. Кузманица. Защо?

Д. Кузманъ. Защо, напаклокъ!

Б. Кузманица. Еле, епе?

Д. Кузманъ. Ошолъ в'градъ коджабашията и Попотъ и за пари се посърбиле

Б. Кузманица. Та, како така?

Д. Кузманъ. Е, така, си е менале верата.

Б. Кузманица. Се потурчиле?

Д. Кузманъ. Бетъръ отъ турци станал!

Б. Кузманица. Ами кой имъ далъ пари, море старо?

Д. Кузманъ. Зеръ незнайшь? Консулата Сърбски, за да кажуваатъ, оту са Сърби, а не Бугари.

Б. Кузманица. Ихъ, язакъ да имъ е!

Д. Кузманъ. Язакъ емъ голѣмъ язакъ; за кождо башията, и така-и-така, ама за попотъ, за то магаре дърво, дърво требить; убо е да му е оскубамъ брадата.

Б. Кузманица. Ами требешъ той да го сторить тоо?

Д. Кузманъ. Море, той е за обесуване, ама нема кой; да види той како си я менуватъ верата за пари. Ето ти сега работа за судойте; али имашъ пари за рушветъ. И мене ме викна Консулата и ми кажуваше, оту ние сме били Сърби, емъ стари Сърби, защо Сърбитъ славели слава и ние сме славеле слава.

Б. Кузманица. Каква слама, море старо?

Д. Кузманъ. Не, мори стара, слама не! ами слава, слава; кога чиниме св. Никола, али Петровъ-день, али Митровъ-день, тога велятъ Сърбитъ: „славиме славу“.

Б. Кузманица. А? ами после що ти рече Консулата?

Д.-Кузманъ. Ми даваше пари да се подпишамъ на сърбско.

Б. Кузманица. Ти дааше пари?

Д.-Кузманъ. Ми дааше, ама я му и вративъ и му рековъ, оту за пари верата не си я въртамъ; я не сумъ, ко овие магариня коджобашии, попои; греота е отъ Господа да се киниме на парчиня . . И него попъ го стори Владиката. За свиньите не чинитъ той едепсасъ.

Б. Кузманица. Незборви така старо, кѣ те фатитъ некой гревъ, попъ чоекъ е.

Д.-Кузманъ. Гяволъ чоекъ е, още рогой и опашка му се ексикъ. Ахъ, веричката негоѣ!

Б.-Кузманица. (следъ дълга пауза). Море, люгьево що сабае олку? (буря, светкавица, гърмотевица).

Д.-Кузманъ. Ичъ не знамъ како да ти речамъ, мори стара; я рековъ, оту дошле векъе. Време лошо . . .

Б.-Кузманица. Охъ! олку забанье не било други пжтъ (къмъ Гюрета) Гюре бре!

Гюре Щьо, мори бабоѣ

Б.-Кузманица. Имаа многу за жниенъе, бре синко?

Гюре. Малу беше, бабо, малу. Айде одейте си, ни рекое ние кѣ си дойдиме.

Д.-Кузманъ. Ами камо и да си дойдатъ.

Б.-Кузманица. Многу ми е гайле, туку Господъ да и вардитъ и да и чуватъ Охъ!

Д.-Кузманъ. Кѣ имъ бериме гайлето, ами щьо кѣ имъ прайме.

Б.-Кузманица. И какви сонищя лоши вигямъ овие дни, туку Господъ на арно да и истератъ. Офъ!

Д.-Кузманъ. А, вегъръ се сонищата, я неверувамъ.

Б.-Кузманица. Охъ! не е дибъ за неверуванъе старо: сонотъ се истесуватъ на нещьо, туку болаки на добро да е.

Д.-Кузманъ. Щьо сонъ си виделѣ, мори стара? Кажи да видамъ каковъ е.

Б.-Кузманица. Ето каковъ е: Ко на една планина да бефъ; на планината пасеа овци, булуци, булуци, илядници; многу трева имаше. Отъ небеси се пушъи единъ орелъ и грабна едно ягне отъ единъ булукъ; ко-слушамъ привикае, оту ягнето било отъ нашиотъ булукъ; после скокнаа овчаритъ и викнаа: уа! уа! отъ гласотъ се разбудивъ.

Д. Кузманъ. А, нищьо.

Б.-Кузманица. Офъ! къешкъе така да е.

Д.-Кузманъ. (на страна). Не доборъ сонъ.

Б.-Кузманица. Многу ми е страфъ, ама господъ.

Д.-Кузманъ. За страой, за страой е, мори стара. Во турско сме, во пуста земя; зиме кье умриме за лебъ и отъ студъ, а лете така се топиие отъ страой и отъ мераци; туку господъ да ни е на помощъ.

Б.-Кузманица. Офъ! окутра му живототъ нашъ, щьо го живейме. Офъ! (силенъ вѣтръ и гърмотевица).

(Влизатъ: Нико и Митра съ кобелъ въ ржце).

ЯВЛЕНИЕ V-то.

Сжицитъ, Нико и Митра.

Д. Кузманъ. Шьо се сториа люгьево, мори невесто?

Митра. Али знамъ, татко, многу се забаето.

Б. Кузманица. Офъ, не е на добро ова забайнье.

Д.-Кузманица. Чудна работа?

Нико } (грабатъ па Арсета лешниците). Дай ни, дай ни.
Гюре. }

Арсе. Олеле, олеле, майко, бабо!

Б. Кузманица. Брей, брей, щьо му прайте на детето.

Арсе. Лешниците пакъ ми грабатъ овие, бабо!

Митра. Пакъ се степафте, кучиня ни-едни?! (взема машата, гони ги, кого хване, удара го). Чекайте да ве науча како да живувате братски (бие)

Гюре. (Плачейки) Я не му грабефъ, мори майко.

Д. Кузманъ и Б. Кузманица. Прости ги, невесто, прости ги ошье сега.

Митра. (Ударя Арсето) На ти и тебе, шепарданъ, ни-еденъ. (Тримата плачатъ и се смѣятъ).

Д. Кузманъ. Ето ти, по играчка и плачка.

Нико. Текъ беа, ама той не и дааше, бре дедо.

Арсе. А, бре, чифъ беа, а не беа текъ.

Б. Кузманица. Айде, не карайте се, бре биро, бракя сте, офъ!

Д. Кузманъ. Нетребитъ да се карате, бре синчиня, нетребитъ; ошье отъ мали да се учите да се слагате, та кога кье порастите да живувате ко бракя, а не да се izdelite на парчиня; отъ каранье нематъ айръ, синко! Тие пусти карайнци не сторие насъ да се тераме

по судои. Да се слагафме, да бефме се слушале, не би било вака, турско, а сега сами би се поелале. Едни Сърби, други Гърци, други Власи, други Еврей за пари кѣ станатъ! се испокинафме! а, гледамъ мръсниотъ току не яватъ ко магариня; така, некарайте се, та кога кѣ порастите да бидите юнаци, та земява да я откините отъ турците. Айде, сега речите една песма, како щѣо ви учить даскалотъ.

(Нико, Гюре и Арсе отиватъ при дѣдо си и запѣватъ).

Македоньо, майко мила,
Страднa земьо, света,
Много, майко, си теглила
В' мжки и несрета!

Ний деца сме, майко, твои
Слаби и безъ сила,
Ала, знаемъ, за герои,
Ти си ни родила!

Ние растемъ, ний ще станемъ
Храбри, лекокрили,
Пушки, бомби ще да хванемъ
Смѣли, с' пресни сили!

Ний деца сме, майко, твои
Слаби и безъ сила,
Ала, знаемъ, за герои
Ти си ни родила!

Д. Кузманъ. Аферимъ, бре синчиня, да сте ми живи. (Кучетата лаятъ).

Гласъ: Дѣдо Кузмане брей! Дѣдо Кузмане!

Митра. (излиза на вратата). Кой викатъ? Кой викатъ?

Гласъ: Богданице.

Митра. Чуя.

Гласъ. Въ село турци дойдоа и еденъ на конакъ у васъ кѣ дойдить, да му приготвите вечера. Чу, али не чу?)

Митра. Чуфъ, чуфъ (връща се). Ето ти сега,

Д. Кузманъ. Щѣо е, мори невесто?

Митра. Въ село турци дошле и еденъ у насъ на конакъ кѣ дойделъ, та да му сготвиме вечера.

Д.-Кузманъ. А? тамамъ работа, то беше ексикъ.

Б.-Кузманица. Да му се не видить и конакотъ. Офъ! Сѣ у насъ и пушчатъ на конакъ; ко анъ стана нашава кука. Вчера двайца бег, денеска пакъ. . .

Д.-Кузманъ. Ошъе многу кѣ пушяатъ, мори ста-
ра, ошъе многу, нали сме зжтъ со коджабашията.

Митра Ни еденъ да не останитъ! Една вечеръ
раатъ не мойме да спиеме.

Д.-Кузманъ. Дошло да се търгатъ, кѣ търгаме;
земай постели му тамо да легнитъ, да се скапитъ, да
да дайтъ Господъ.

Митра. Отъ коя стърна да му постелямъ, татко?

Д.-Кузманъ. Отъ онга стърна, оданде, одавление
кѣ спиеме. (кучетата лаятъ).

Митра. Ж! ето, тоо куче требитъ да идетъ.

Д.-Кузманъ Кучиня да му я ядетъ глаата, да дайтъ
господъ, (отива къмъ вратата да го срѣщне). Пъкъ, навис-
тина да не го раздърпаатъ кучинята. та беля да си на-
лепиме . .

(Влиза турчина)

ЯВЛЕНИЕ VI-то.

Сжщитѣ и турчина (пиянъ).

Турчина. (разсърденъ), Щѣо не излезите. оръ, да
вардите отъ кучинята, кѣ ме ядилъ.

Д. Кузманъ. Да ти се многу години, ага нашитѣ
кучиня на приятели не лаатъ Пойли, седни, ага! . .

Турчина. Анасана, кяфиръ Щѣо сте правиле за ве-
черя. оръ? Носите да вечерамъ овде.

Б.-Кузманица. Щѣо далъ Господъ, ага, сега, сега
кѣ приготвиме.

Турчина. А ошъе не сте зготвиле, бре гяуръ? щѣо
чекате, кърстани? (удара Дѣдо Кузмана)

Д.-Кузманъ. Аманъ, ага, аманъ, сега кѣ бидитъ
готоо.

Турчина. Айде чабукъ; сакамъ да ядамъ. кокошка
да пържите. Жи ми вера сите кѣ колямъ.

Б.-Кузманица. Сега кѣ бидитъ, ага. сега (тихо къмъ
Митра). Невесто, пияно е кучено, пъкъ кокошка сакалъ.

Митра. Кѣ заколиме кокошка, щѣо кѣ прайме,
да пукнитъ отъ нея!

Турчина. И алва сакамъ да прайте, ама да не го
паржите со вашата масъ! да миете арно той. тиганотъ,
зере, жи ми вера, коските кѣ ви кършамъ.

Д.-Кузманъ. Биди раатъ, ага, биди раатъ, се кѣ
бидитъ.

Турчина, Гъиди домусъ! . .

Д. Кузманъ. (къмъ Митра). Невесто. айде, фати една кокошка за агава да го нагостиме.

Турчина. Айде, мѝри гяурко, чабукъ, чабукъ, оту чудо кѣе праамъ, гиди верата! Донеси, ести, ракия да пиямъ овде. (Баба Кузманица и Митра излизатъ).

Д.-Кузманъ. (къмъ Ника). Нико, подай го пагурчето. во долапотъ е, да се напиеме со агава. (Нико излаза и донася пагурчето).

Турчина. Носи да пиямъ, бре кѣе ти. . . анасана. (къмъ Арсета) Ела ти, бре овде, кумита (къмъ Гюрета), а и ти, бре шейтанъ!

Гюре и Арсе. (уплашени) Дедо, дедо! . .

Турчина. Я не ядилъ деци, елате, бре!

Д.-Кузманъ. (Умилено). Елате, пилия, елате при агава. (Дѣцата отиватъ при дѣдо Кузмана).

Турчина. Елате при мене, бре домусъ! Защо ти не идель при мене бре? Кажи де!

Арсе. (плачушь) Ми е страфъ ага.

Турчина. Отъ мене бре? Айде утре кѣе носамъ на градъ.

Арсе. А. неидамъ.

Турчина. Защо. бре? Кѣе носиль при моите деци. тамо кѣе ядилъ пилафъ, алва, шекеръ, (къмъ Гюрета), а ти и ешь, бре?

Гюре. А. и я неидамъ.

Турчина. Бакъ шейтанъ чоджукъ. Кѣе турчаиъ, бре жи ми вера. Айде въ градъ кѣе носиль.

Гюре. Некиме! Оджите виказъ на джамиитъ ко магариня.

Турчина. (разсърденъ става да бие децата) Бре кѣе-пекъ, писъ милеть. комита гавуръ! (Арсе и Гюре избегватъ на вѣнь плачущи).

Турчина. Сусъ, сусъ, оти кѣе ве колямъ!

Д.-Кузманъ. (като му подава пагурчето). Пойли ага, пойли, напи се, нелюти се, деца са, не имъ врѣзви за кусуръ.

Турчина. Деца, а? Кой училь да сборви така?

Д. Кузманъ. Напи се джанамъ, напи се!

Турчина. Анасана, той таткото, деците, сѣ комити.

Д.-Кузманъ. Не, джанамъ, ага, щѣо е той лафъ?

Турчина. Той кѣелешъ да речель таковъ зборъ? Той дете, ама татко му кѣе патигъ! Еденъ бегъ денес-

ка го грабилъ еденъ гяурка на нивата да турчить я кѣ турчамъ сите, жими вера.

Д. Кузманъ. (на страна). Грабиле момичка да турчатъ? (къмъ турчина). Напи се, ага, напи се! (силенъ вѣтръ и грѣмъ)

Турчина. (като подига пагурчето). А, отъ той я не пиелъ, отъ той гяурите пиятъ. Носите овде со шише, шише; со бинликъ ракия сакамъ овде (хвърля пагурчето на страна). Къде ошолъ той коконата? А, баргу викай овде да стоить диванъ предъ агата!

Д. Кузманъ. Таа отиде да заколить кокошка. . .

Турчина. Сусъ! я оди да викашъ, да дойдить таа овде, а ти да колишъ той кокошка. Викай и той убавата кьерка, щѣ имашъ. Чѣпрасъ диванъ да стоить и двата.

Д. Кузманъ. Не е овде, ага, на работа е таа; (на себе си) ахъ, пусти мжки наши!

Турчина. Викай! викай! чини шѣо ти велямъ, зеръ коски кѣ ти кършамъ! . . .

Д. Кузманъ. (излиза до вратата и вика). Невесто! Невесто, ела вамо.

Турчина. (къмъ Ника), Носи овде ракия, бре, ти домусъ! Ай, кумита гяуръ, бакъ шинди. Кренилъ глаа той гяуръ

Д. Кузманъ. (зръща се). Офъ! Ага, кумити овде не-матъ.

Турчина. Море, и деците си праиль кумити!

Нико. (подава шише съ ракия на дѣдо Кузмана). На, дедо!

Д. Кузманъ. Пойли, ага со шишево напи се.

Турчина. Анасана и деците си праиль комити, гяуръ. Кѣз бесимъ сите. Викай невестата да седить ча-прасъ диванъ предъ мене

(Влиза Митра)

ЯВЛЕНИЕ VII.

Сжщитѣ и Митра

Митра. Щѣо е, татко, щѣо ме викашъ?

Турчина. Ела вамо, мори, дай ракия!

Митра. У, ага, я кѣ готвамъ вечера, не можамъ.

Турчина. (Вдига пушката) Ела вамо?!

Митра. Татко!?

(Зап хтела влиза Баба Кузманица).

ЯВЛЕНИЕ VIII-мо.

Сжицитъ и Б.-Кузманица.

Б. Кузманица. (Бързо и уплашено) Люгье, али не слушате?! . .

Д.-Кузманъ. Щьо е, мори жено, щьо е?!

Митра. (Остава шишето). Майко?! щьо се сторило?

Турчина. Брѣй!

(Дѣцата изпоплашени, плачатъ)

Б.-Кузманица. Леле, Траяница идетъ и плачитъ.

Д.-Кузманъ. Щьо се сторило мори? (излизатъ Дѣдо Кузманъ, Баба Кузаница и Митра)

Турчина. Давай ракия, мори, щьо бегашъ?!!

(Влизатъ: Благуна плачуща съ разплетени коси, Богданъ Траянъ, Митра и Баба Кузманица).

ЯВЛЕНИЕ IX-то.

Сжицитъ, Благуна, Траянъ и Богданъ.

Благуна. (Плачуща). Леле, кьерко, леле до Господа! Цвето щьо ти било пусто пишано.

Б. Кузманица. Щьо е, мори Траянице? Офъ! Камо ви я Цвета? . .

Б.-Кузманица.

Д.-Кузманъ. } Щяо?!! турци, Цвета е грабнале?

Митра.

Д.-Кузманъ. Офъ. я сиромафъ! (плачущъ) Цвето! чедо! (къмъ Траяна). Синко, щьо таксиратъ ни найде! . . Бърго кежи на укуюмътъ!!

Турчина. (На себе си). Не бу, шашарма?! . .

(Влизатъ; Дуко и Спасе).

ЯВЛЕНИЕ X-то.

Горнитъ, Дуко и Спасе.

Д.-Кузманъ. (Къмъ Дука). Синко, али си живъ?

Дуко. Живъ сумъ. дѣдо, живъ, ама защо сумъ.

Траянъ. Щьо сторифте. Али не моживте да я откините? . .

Спасе. Ахъ! . . Не можефме нищьо да напрайме.

Д. Кузманъ. Търчайте при валията и при Консулите да кажите за нашиве мжки шьо и търгаме.

Дуко. Ако не свършине нищо при валията и при Консолите, тогѣй? . .

Спасе. Така и така сме и клале глайте в'торба, али кѣе я откиниме, али кѣе умриме мѣжки! Ясъ сумъ со тебе,

Дуко. (Разярено). Хайде брате!

Турчина. (Сърдито става). Не бу, бе. шашарма? (къмъ всички). Я, вечера сакамъ! . .

Дуко. Щѣо баратъ овой песъ овде? (къмъ турчина)
Щѣо сакашъ ти, бре куче?

Турчиня. Вечера, бе домусъ, ракия!

Спасе. (Като хваща турчина). Надворъ куче, да те немаъ овде (избутва го. Всички мѣже биятъ турчина).

Дуко. Айдете да му светиме масло, баремъ на овой?

ЗАВЕСАТА СЕ СПУЩА.

III-то ДЕЙСТВИЕ

Сцената представлява стая въ чифлика на Османъ Бега. Сутринь. Цвѣта, уморена отъ тѣга, е задрѣмала на миндерлъка.

ЯВЛЕНИЕ I-во.

(Цвѣта сама).

(Бълнува). Майчице! (стреснато се сепва). Майчице, турци идатъ леле! . . . Офъ, кжде сумъ я? (разглежда на около). Турска кука?! . . . (плаче) Офъ, пусти животъ мой! . . . Майко, кжде си да ме видишь? . . . Брате, защо ве дойдишь да ме откинишь отъ мръсни, погански ржце?! Татко, златень татко, али барашъ чаре, за да ме извадишь отъ о а пуста кука? . . . Ахъ, тежко мене, я сирота?! Загинафъ!?! . . . Майко, о мила моя майко! . . . Охъ, Господи, али глеашъ отъ небеси патилата мой?.. Що грефъ сумъ сторила, та овие мжки за мене?! Офъ, пусти таксиратъ мой! . . . Ахъ, защо сумъ се родила момиче во ваква пуста земя?! . . . Къе ме потурчатъ?! . . . Леле, господи, земаймия душава побъргу, сега сакамъ да умрамъ!! . . . Туркина да бидамъ?! . . . У! чувай ме, господи, умирамъ ама туркина не станвамъ! . . . Не, то саде не мойтъ да бидить! . . . Не! . . . Майчице, татко, Дуко, братенце мое, каде сте? . . . Майко, (Замислюва се). Не! я требить да излезамъ отъ овде, да избегамъ! (отива къмъ прозореца). Ахъ, сънце, ти господоо око, ти се молямъ, кажи за мойте мжки. Ти вигяше кога ме грабеа Я секое утро тебе сумъ те пречеквела, сънчице! . . . (Замислюва се). Сите требить да спиятъ. Отъ оаде изъ пенжерава къе избегемъ. Високо е, ако! . . . Али къе избегамъ, али къе се отепамъ! Защо ми е овой животъ, що го живеамъ и що къе го

живеамъ овде. Многу по убоо е да умирамъ (опитва се да проврѣ тлавата си прѣзъ рѣшеткитѣ на прозореца). Ахъ, не можитѣ отъ овде и сила немамъ да скършамъ едно железо. (отива къмъ вратата, побутва, намира я затворена). И тука затворено! Ахъ, Господи, али не ти е грѣфъ?!.. Четири дни сумъ затворена, ко пиле во кафесъ! . . . (пада на миндерлъка и пакъ задремва).

(Влиза Османъ Бегъ).

ЯВЛЕНИЕ II ро.

Цвѣта и Османъ Бегъ.

Цвѣта. (като се сепва). Майчице, ти си? (изпищава като съглежда турчина). Офъ! . . .

Османъ-Бегъ. Па що си станала толку рано, мори! . . . Да не мислишь на жетва да идешъ?! . . . Спи раатъ, спи раатъ; Османъ-Бегъ не ти пуши на жетва да ти гори той белото лице; има кой да работа за тебе . . . Како спа сама овой вечеръ? Кажиде, що чийшь! . . . Али ушье плачишь?! Грѣфъ ти на дубято мори гяурко, ако на той меки душеци не спиешь и ать (приближава до нея, иска да я улови за ржката) ион-рувай де!

Цвѣта. Бегай!!

Османъ Бегъ. Не си люти, мори гяурко, не си ли . . .

Цвѣта. Бегай ти кажувамъ!! . . .

Османъ Бегъ. Я те милувамъ. мори стоко.

Цвѣта. Бегай, не ти сакамъ милуването твое! . . . бегай!!

Османъ-Бегъ. Не си люти, мори! Стопанка кье ти праамъ на чивликотъ, жи ми вера. Той сета стока моя, твоя кье бидить.

Цвѣта. Нейкюмъ, нейкюмъ! Държъ си стоката за тебе, а мене пущьме дома да си овамъ!

Османъ-Бегъ. Да те пущамъ. А! Той саде не можить да бидить! . . . Ти, ести, си моя.

Цвѣта. Твоя?! . . . Не! . . .

Османъ Бегъ. Ти туркина кье бидишь.

Цвѣта. Кой? Я, туркиня? Не! Никого! . . .

Османъ-Бегъ. Оджата кье чинить туркина, мори будаль.

Цвѣта. Туркина?! . . .

Османъ-Бегъ. За твой атаръ, денеска викахъ чалгия, да свиригъ на чифликотъ. На гости дойдоа много анъмки, да конущисашъ со нимъ и да видишъ каковъ добъръ животъ живеятъ, овде во харемотъ. Тукъ съ кейфъ се живить. Гледай сега. (Плеска съ ръце. Музика засвирва на кьочекъ. Нъколко млади кадънчета, облечени феришно, като турски кьочекини, покланятъ се на Османъ-бега и подъ такта на музиката играятъ кьочекъ. Османъ-бегъ се наслаждава отъ това, а Цвѣта съ омраза гледа на всичко и плаче. Османъ-бегъ опоевъ отива къмъ Цвѣта и иска да я цѣлува).

Османъ-Бегъ. (Като се приближава). Стой, стой! кье любамъ тебе.

Цвѣта. Бегай, трегни се ти кажувамъ!

Османъ-Бегъ. Стой, мори гяурко!

Цвѣта. (удря му единъ шамаръ). На ти тебе, куче!

Османъ-Бегъ. (като я отпуща). Бре, анасана (дръпва я за косата и послъ я блъсва).

Цвѣта. Офъ! майчице! (пада).

(Всички анъмки уплашени избегватъ)

тур. *Османъ-Бегъ.* Домусъ, дуръ бакаламъ, я кье ко-
околс *Османъ-Бегъ.* Домусъ, дуръ бакаламъ, я кье ко-
мой! *Османъ-Бегъ.* Домусъ, дуръ бакаламъ, я кье ко-
ве до *Османъ-Бегъ.* Домусъ, дуръ бакаламъ, я кье ко-
це?! *Османъ-Бегъ.* Домусъ, дуръ бакаламъ, я кье ко-

Цвѣта. (Плачуца). Майко! Охъ! пусти мъжи (па-
це?! мой).

извал (Влизатъ: Кърста и Петкана, потурчени българки).

сиро

Охъ

Ц

ЯВЛЕНИЕ III-то

Цвѣта, Кърста и Петкана.

Кърста. Плачитъ, кутрата!

Петкана. Ами щьо кье прайтъ, сирота? Плачи, плачи и плачъ непомага.

Кърста. (Въздъхва). Е. и я плакавъ, плакавъ, ама за лудо.

Петкана. Ами я зеръ не, току опустель му живототъ нашъ, мори сестро!

Кърста. Штъ, штъ, малчи! (приближава къмъ Цвѣта и я побутва) Доста! Доста си плакала, мори кьерко.

Цвѣта (уплашено рипва) Ага! пущи ме!

Петкана. (на страна) О, сирота!...

Кърста. Не плаши се, кьерко, не плаши се, не е овде агата.

Цвѣта. (плачуша) А, ами вие щѣ барате овде?!

Кърста. Дойдофме да те видиме, кърко.

Петкана. Е, мори сестро, чоекъ со чоека живейтъ.

Цвѣта. Така е. ама чоекъ со секой чоекъ не можитъ па живейтъ.

Кърста. Защо.

Цвѣта. Е, вамъ ви е широко около вратотъ, та за тоо така велите, а прашайте насъ, рисяните, щѣ търгаме отъ вашите мѣжи

Петкана. (на страна) Клетите рисяни!

Кърста. Епа, кърко, ела да те рашетаме изъ другите оади, та тамъ по на техна кѣ си позборуваме.

(Излизать и тритъ).

(Влиза Османъ-Бегъ и Селимъ-Ходжа).

ЯВЛЕНИЕ IV-то

Османъ-Бегъ и Селимъ-Ходжа

Османъ-Бегъ. (Очуденъ) А! кжде ошле ти е гаурки?

Селимъ Ходжа. Да не избегале?

Османъ-Бегъ. А. Йокъ! (Като отива при вратата която води къмъ харема прѣзъ която излѣзоха предъ ханъмкитъ и Цвѣта). Тука са, кжде кѣ бегатъ, кой можитъ отъ моите рѣди да бегатъ... Е, жи ми турска вера, ходжа ефенди, сите кѣ турчамъ, сите каури!

Селимъ ходжа. Еветъ беимъ друго чаре нема... Дуръ не турчамъ тие гаури, царството на падишаха раатъ нема да има.

Османъ-Бегъ. Еле той бугаринотъ, комита, щѣ терсене е станалъ отъ некое време, жи ми вера' да иматъ царство, сите би не исклалъ, ама дипъ не му е царството.

Селимъ-ходжа. (смѣе се) Ха-ха. Се плачатъ оту сме ги мѣчили...

Османъ Бегъ. А щѣ кѣ имъ праймъ?!... Ако не мачишъ, ако не колишъ, кѣ се наплодътъ коо мрави.. Коли! Коли!

Селимъ ходжа. Търнотъ ако не сечишъ, кѣ изкопатъ очите...

Османъ-Бегъ. Берикятъ царотъ даватъ изинъ да колимъ гаурите... Сите би колелъ, ама дипъ.. много криватъ гюрултия той московотъ, ингилизотъ и фрегонтъ

Селимъ-ходжа. На секо зло има лекъ. Ако тия ни са душмани имаме и приятели. Той немецотъ... Алеманъ паша и той како се викаше Швабата—Австрицетъ со нашия царъ са (показва съ показалцитъ си, като ги сдружава).

Османъ Бегъ. Аренъ девойка грабнавъ. ходжа... Ама инаетчия е .. много. Не си турчи и верселама ..

Селимъ-ходжа. Я не я кетурчамъ. .. явашъ, явашъ

Османъ-Бегъ. Къе турчамъ сите гяури! ... Илякимъ братотъ и овчаротъ, за еденъ инатъ, два пжти къе турчамъ.

Селимъ-ходжа. Еветъ, тия са най-башъ кумита (ослушва се и става) Беймъ идатъ!..

Османъ-Бегъ. Идатъ?! (отива къмъ вратата).

Селимъ-ходжа Нека остаймъ раатъ, белкимъ къе кандерисатъ да се турчитъ.

(Излизатъ).

(Слѣдъ малко влизатъ; Цвѣта, Кърста и Петкана).

ЯВЛЕНИЕ V-то.

Цвѣта, Кърста и Петкана.

Кърста. Е, мори кьерко, и я праефъ така инаетъ ко тебе.

Цвѣта. Како, защо инаетъ си прайла вие?

Кърста. Неокевъ да се потурчамъ, ама после си кандисафъ.

Петкана. Та и я така, мори сестро!...

Цвѣта. Ама кой сакалъ възъ да ве потурчитъ, джанамъ, кога вие туркини сте се родиле?!

Кърста. Не, ние бугарки сме се родиле, мори сестро.

Цвѣта. Бугарки сте се родиле?!

Петкана. (Нажалена). Бугарки, бугарки бевне, мори сестро.

Кърста. Бугарки бефме, ама не потурчие!

Цвѣта. Ве потурчиле?!!

Петкана. (Въздъхва). Ахъ. не потурчие!

Кърста. На сила, кьерко, ко тебе що къе те потурчатъ.

Цвѣта. (Разлютена). Ахъ! бегайте отъ каде мене вие, въртко верки!

Кърста. Немой, не ни кажви така, кърко.

Петкана. (На страна). Бугарки бефме, а сега туркини, пусти робони.

Кърста. Ето така... Е, да знайшъ какви са лоши нашите мажи.

Цвѣта. Како можатъ да ве потурчатъ, ако вие не сте сакале?

Петкана. Царство имъ е, све можеть.

Цвѣта. (На себе си). Овие ме маматъ. (Къмъ тѣхъ), Вие ме мамите, вие се туркини.

Петкана. Бугарки бефме, мори сестро, бугарки верувайне.

Кърста. Нема заошъо да те лжжи ме.

Цвѣта. Бегайте, я се гнѣсамъ отъ васъ. Вие сте туркини, вие ме мамите.

Петкана. (Къмъ Кърста). Кутрата, не ни верува, ама има и право.

Цвѣта. Ако вие бефте бугарки, то не кѣе ме кандисвете за да се потурчамъ, а кѣе ми поможевте да, избегамъ отъ овде

Кърста. Ние не те кандисуваме, ами ти кажуваме како е работата, оту на сила кѣе те потурчатъ, сестро.

Петкана. Би ти поможили, мори сестро, да избвгашъ и ние би избегали со тебе, ама ни вардатъ, та не мойме.

Кърста. (Къмъ Петкана). По-кротко, по-кротко зборви, Петкано, оту можитъ да слушатъ беготъ.

Цвѣта. (Къмъ Петкана). Тебе Петкана те викаатъ?

Петкана. (Съ въздишка). Ахъ! Петкана.

Цвѣта. (Къмъ Кърста). Ами тебе?

Кърста. Мене Кърста ме викаатъ.

Цвѣта. Кърста? ! Ами отъ кои места сте?

Кърста. Я сумъ отъ село Каменица, а Петкана отъ с. Цървень-Брегъ.

Цвѣта. Ами имате ли нѣщо роднини?

Петкана. Имафме, имафме сѣ, мори сестро, а сега нищо немаме. (Плаче).

Кърста. (Плачуца). Я имафъ и майка, и татко, и братя, и сестри, а сега ко шъо ме глеашъ сумъ. Татка го утепаа, коа ме грабиа, майка умре отъ меракъ по мене, братъ ми, едниотъ го утепаа на Пиринъ планина, а другиотъ е во Бугария и секоя пролетъ идеть со комити. Ето така се запусти нашата кука.

Петкана. А я саде една майка и единъ брагецъ си имамъ.

Цвѣта. Ами живи се сега?

Петкана. (Плачуца). Майка е жива и кукатъ ко църна кукайца...

Цвѣта. А, кутра майка! (плаче).

Петкана. А братъ ми во Анадолъ го пущие, и сега незначамъ, али е живъ, али е умренъ.

Кърста. Ето такви са патилата наши, кьерко!

Петкана. (Къмъ Цвѣта). Ами ти?

Цвѣта. Ахъ, я си имамъ татко, майка, братъ, стрико, дедо, баба; я сѣ си имамъ (плаче).

Кърста. Еее, сиротите!

Петкана. Пуси животъ нашъ, пуси животъ нашъ!

Кърста. (Гледа изъ прозореца). Шгъ, мълчите, идетъ беготъ, (къмъ дветѣ) како да му кажиме?

Цвѣта. Кажите му, оту я нейкюмъ да се потурчамъ!

Кърста. Ахъ, мори сестро!

Цвѣта. Нейкюмъ, не! кье умрамъ, ама туркина не станвамъ!

Петкана. Ахъ, кутра, сирота!

(Влиза Османъ-Бегъ).

ЯВЛЕНИЕ VI-то.

Сжщитъ и Османъ-Бегъ.

Османъ-Бегъ. Е, како го велить той гяурка?!

Кърста. Некандисува, беимъ.

Османъ-Бегъ. Брей! а ошье прайтъ инатъ?! (като доближава къмъ Цвѣта) А вистина, мори свиньо, а?

Цвѣта. Офъ, майко!...

Османъ-Бегъ. Кажи де?!

Цвѣта. (Рѣшително) Я ти кажавъ, сто пжти не ти нажвамъ!

Османъ-Бегъ. (Като я приближава). Кажи пакъ, бре!

Цвѣта. Бегай на стърна!

Османъ-Бегъ. Даа, анасана!

Петкана. (Смаяна). Ахъ, сирота!

Османъ-Бегъ. Кье ти колимъ, мори гяурко!

Цвѣта. (Ядосана). Колиме, бесиме, щьо сакашь прай, ама я туркия небидвамъ!

Кърста. (На страна). Брей!

Османъ-Бегъ. (Като измъква ятагана, и я хваща за ко-
ситъ). Къе турчийшъ?!

Цвѣта. (Смѣло). Пущъиме! (изпищява). Офъ, май-
чице! . . .

Кърста. (Спуска се, хваща Османъ-Бега, дърпа го на
страна). Аманъ, ефендамъ, немой, немой!

Петкана. (Хваща Цвѣта). Немой, мори сестро, не-
прай вака. немой со лошо! (дързостно).

Цвѣта. Леле, мэйчице, (къмъ Османъ-Бега). Ахъ,
куче!

Османъ-Бегъ. (разярено). Пущъите, да коламъ той
гяурка.

Кърста. (Дръпва го). Прости я, беимъ къе кандисатъ!

Османъ-Бегъ. Анасана, гяурка! Коски къе кършамъ.

Петкана. (При Цвѣта). Сакай му мувлетъ, за да си
помислишъ малу, мори сестро, оту той къе те заколитъ.

Цвѣта. Охъ!

Османъ-Бегъ. (Ядосано). Пущъите, къе дробилъ на
парчиня.

Петкана. Сабуръ, беимъ ти се молитъ за мувлетъ
мувлетъ ти сакалъ.

Османъ-Бегъ. Мувлетъ а?! (Успокоява се)

Цвѣта. Ахъ, пущъите ме малу надворъ, ми е лошо
(пада).

(Кърста и Петкана подигатъ я).

Кърста. Стани, керко, стани, шьо прайшъ вака?

Цвѣта. (Подкрепена отъ Кърста и Петкана). Офъ, май-
чице! . . .

Османъ-Бегъ (Малко успокоено) Остаите мене той
гяурка, я къе рашеталъ изъ бавчата.

Османъ-Бегъ. Защю ми лютишъ, мори а?

Кърста. Со добро, бей, со добро, къе кандисатъ.

Османъ-Бегъ. (Како излиза съ Цвѣта вика) Адемаа,
Адемаа Сюлоо, Стойте тамо на капиджиците?

(Гласъ). Пекъи ефендамъ!

(Кърста и Петкана, сами).

Петкана. Кутра!

Кърста. Яка душа, мори Петкано, ичъ не се стра-
шитъ отъ беготъ.

Петкана. Щю къе се страшитъ, кога сторила
ниетъ да умритъ, ама да се нетурчитъ!

Кърста. Големъ инатъ прайтъ.

Петкана. Ахъ! пусто царство имъ е, мори, оту да е инаку...

Кърста. Е. да е инаку ние не кье бефне во турски ржце, туку, мжчи се и малчи... Зеръ я сакавъ да се потурчамъ, ами щьо кье прайшъ, кай е сила прайна не е.

Петкана. Ахъ! али су сакала, али сумъ мислела за ваковъ животъ: затворена ко вапцана. Запусти го, да не зборуваме, оту ми се кинитъ сърдцево отъ маке.

Кърста. Ами щьо да прайме, мори сестро. Сега немаме ни рода ни роднина, пкъ и сите бегатъ отъ насъ. Туркини сме... Пкъ, аджиба, можеме да живејме при живототъ на овия кучиня? Ахъ! ни било пишано да си загиниме, туркини да бидиме.

Петкана. (Като изважда прѣдпазливо едно крѣсте). Прости ме, господи, ако сумъ ти згрешила нещѣ (прѣкрѣства се) Ристосе, Богоройце, простите ме (целува Крѣстето)

Кърста. (Като я съглежда). Щѣ е то, мори сестро?

Петкана. Нищѣ, нищѣ! (бързо скрива крѣстето).

Кърста. Кажи, мори, я те видовъ; се крѣстеше!

Петкана. Кье ти кажамъ, ама никому да не кажвишъ.

Кърста. Не, не, жи ми св. Никола.

Петкана. (Като и подава крѣстето). Ево на.

Кърста. (Зарадвана). Крѣсте?!... Ахъ, златно крѣсте! чекай да го бацамъ (целува го). Прости ме, Богоройчице майчице! Фередже носиме, ама во сѣрдцево пакъ рисянки сме. Непущайне, Богоройице, отъ ржката твоя (кѣмъ Петкана). Сполай ти, мори сестро, оти ми кажа. Ахъ! отъ кога не сумъ бацила крѣстъ и името ми е на него... Ами, отъ кай го здоби, мори Петкано?

Петкана. Го скинавъ отъ гушата на едно отъ децатв на нашиотъ чифчия.

Кърста. Жи ти Ристосъ, да ми земашъ едно за мене, оту мошне ми е мила нашата вера.

Петкана. Мошне, по-мила ми стана отъ како ме облекоа во ова пусто фередже.

Кърста. (Поглежда изъ прозореца). Гледай, кутрана, во бунаронъ се загледала...

Петкана. Ами шо да кинитъ, сиротата?..

Кърста. (Уплашено съ втрѣнченъ погледъ кѣмъ прозореца). Ахъ! мори, щѣ напрай та?! Леле, во бунаронъ се фърли...

Османъ-Бегъ. (Отъ вѣнъ). Адемаа, Сюлово, гелъ бу-
раа, чабукъ, чабукъ!!!

Петкана. Къе се удайтъ, кутрана!

Кърста. Ето защо сакала надворъ да излезитъ.

Османъ-Бегъ. (Отъ вѣнъ). Слези бъргу, бре, фати
той шейтане гяурка! (Пауза).

Кърста. Ахъ!... Ено я, я извая!... гледай, гледай
сирота (къмъ Петкана) забули се сестро, да излезиме!
(при излизанието срещатъ; Османъ-Бега и Цвѣта).

Османъ-Бегъ. (отваря вратата) На ви той будала гяур-
къ, къе давелъ!

(Цвѣта влиза).

ЯВЛЕНИЕ VII-мо.

(Съжитъ и Цвѣта).

Кърста. Що напрай така, мори сестро?

Цвѣта. Офъ! майчице! како не се удайфъ?!..

Петкана. (Настрана) Ахъ! никой не слушатъ наши-
те мъжи. Пуси царъ делеку а господъ високо.

Кърста. Стани да се преслечишъ, оту къе насти-
нишъ вака.

Цвѣта. Остайте ме, остайте ме, да умрамъ по-убоо!

Петкана. Немой, мори, белкъимъ иматъ господъ,
белкъи къе излезишъ отъ овой пеколъ.

Кърста. Ако я извадатъ на укуматъ предъ паша-
та, белкъи къе иматъ спаси-богъ да я отпущеть.

Цвѣта. Ахъ! камо той господъ, да ме пущъатъ
предъ пашата да му кажамъ сѣ.

Кърста. Братъ ти, татко ти, можитъ да сториле
давия на укуматъ, за да те изваатъ предъ пашата.

Цвѣта. Предъ пашата къе ме изваатъ?!

Петкана. Къе те изваатъ, къе те изваатъ.

Кърста. Саде тебе не ти требитъ да се инатишъ;
ако имъ велишъ, оту не се турчишъ, тогай ичъ не къе
те изваатъ, къе те скриатъ, ко насъ що не скрия. Се-
та вели, оту къе се потурчишъ, а тамо кажи що са-
кашъ. Така многу се откинале.

(Бързе влиза Османъ-Бегъ.)

ЯВЛЕНИЕ VIII-мо.

*Сжицитъ и Османъ-Бегъ.**Османъ-Бегъ.* (бързо). Бегайте, скрите се тамо!*Кърста.* Що е ефендимъ?*Османъ-Бегъ.* Яйде гитъ орда, заптие гелйоръ, ча-
букъ, капу капй.

(Цвѣта, Кърста и Петкана бързо излизать).

(Влизать три заптиета, Дуко и Спасе).

ЯВЛЕНИЕ IX-то.

*Османъ-Бегъ, I, II и III заптие, Дуко и Спасе.**I во заптие.* (къмъ Османъ-Бега). Мерхаба, ефендамъ!*Османъ-Бегъ.* Мерхаба, мерхаба, буйрунъ. (посочва
имъ миндерлъка).*I во Заптие.* Ейвала.*Дуко.* (къмъ Спасе). Ето го, ето го!*Спасе.* Той е кръвникотъ.*I-во Заптие.* По поелята на Вали-Паша сме дошли
овде да бастисаме вашата кука, и сакаме да ни даишь
изинъ.*Османъ-Бегъ.* Я немалъ качакъ тутунъ, оръ!*Дуко.* Не сме колджи, та за то да идеме.*2 ро Заптие.* (заканително къмъ Дука). Сусъ, бе гяуръ.*Спасе.* Защо да малчитъ?! *3-то Заптие.* (къмъ Спасете). Сусъ, бе, и ти, до-
мусъ, кой те праша тебе?*Османъ-Бегъ.* Ами тия гяури що барать овде?*Дуко.* Има що да бараме за то сме дошли.*2 ро Заптие.* Сусъ, бре ешекъ, жи ми вера. . .*Спасе.* (къмъ Османъ-Бега) Той си сакалъ сестра му,
що я грабна ти отъ полето преди 4 дни.*I-во Заптие.* Ай анасана!*3-то Заптие.* (къмъ Спасета). Ти кье мълчишь, бре
али кьотекъ сакашь?*I-во Заптие.* Тия гяури праатъ поплака на тебе,
оту на сила си зелъ еденъ гяурка.*Османъ-Бегъ.* (надменно). Ха, ха, ха, ха (къмъ Спасе-
та и Дука). Па вие прайте поплакъ, оръ, жи ми вера.*Дуко.* Ние ние!*Османъ-Бегъ.* Защо, бре домузларъ!*Спасе.* Не ни познаашъ, бре турчине?

Османъ-Бегъ. Не, жи ми вера, оръ кауръ.

Дуко. Не ни познаашъ, аа? Кжде е сестра ми?

Османъ-Бегъ. Каква сестра го сакашъ отъ мене оръ?

Спасе. Ти, заедно со троица другари ксо тебе, я грабна, на сила сестра му на овой чоекъ.

Османъ-Бегъ. (къмъ 1-то записе). Щьо сакашъ отъ мене тия гяуре??

1-во Записе. И тие незнаятъ щьо сакашъ, беимъ.

Спасе. Како не знайме?! О-хо!!

Дуко. Мошне убоо знайме! сестра ми, сестра ми я сакамъ отъ ового (посочва къмъ Османъ-Бега). Отъ ового, разбрафте али не?!

Османъ-Бегъ. Отъ мене? А? Я не сумъ арамия, бре свиня!

Спасе. Бетерь отъ арамия си! . . .

Османъ-Бегъ. (като удря Спасета). Ти мене кье ка-желъ арамия, бре ешекъ!

Спасе. (Не отстъпва) Удри, удри!

Дуко. (къмъ записиѣ) Вие царски люгье сте, али ортаци на Османъ-Бега? за да не биете дойдофме овде со васъ?!

1-во Записе. Арно ви прайтъ, кога сте отвориле той уста, ко врата. оръ!

Спасе. (къмъ Дука). Нека биатъ, брате кье имъ за-платиме за сѣ, кье дойдитъ день.!

2-ро Записе. Море, кьотекъ, кьотекъ за васъ.

Дуко. (къмъ Османъ-Бегъ) Сестра ми той е грабна и отъ него я сакамъ!

Спасе. (къмъ записиѣ). Васъ Пашата не ви пущи да ни мачите, да не плашите и да ни биете.

Османъ-Бегъ. Нека баратъ, ето кукята моя.

1-во Записе. (къмъ Дука и Спасета). Барайте, бре, щьо стойте?!

Дуко. Кье бараме зеръ! Вигяме, оту во овая одаа е немаѣ (като посочва къмъ стаята, гдето влѣзоха Цвѣта, Кърста и Петкана). Сега да видиме во она одаа тамо.

Османъ-Бегъ. (засгава на вратата). А, йокъ, тамо саде не можелъ да баралъ.

Спасе. А заѣо тамо не?!

Османъ-Бегъ. Саканъ. тамо е аремотъ мой.

Дуко. (къмъ Османъ-бега). Секаде секаме ке бараме.

1-во Записе. Китапотъ недаватъ, бре, да влагашъ при аремотъ на беготъ.

Спасе. (къмъ Дука). Тамо е скриена, брате.

Дуко. Тамо е, тамо кѣ влезиме!!

Спасе. (къмъ заптииѣ). Во тая одая е скриена (смило опитвать се съ Дука да влѣзатъ).

Османъ-Бегъ. (изважда револвера). Назадъ! умрени не можите да влезите овде, а живи ичъ, бре домусъ! айде бѣрайте тамо во другитѣ одаи! (Османъ кима на чауша да махне двамата селяни).

Спасе. На, во таа одая си я скриль.

1-во Заптие. (къмъ Спасета). Ей, гяуръ (дрѣпва го) Дремотъ на беготъ е тамо, бре будаль!

Османъ-Бегъ. (съ предпазване). Чикънъ дишери той гяуръ, кѣ ме клаатъ во нѣкой бела. Барайте во другигѣ одаи! (търсятъ въ другитѣ одаи).

Заптииѣ. (Къмъ Спасета и Дука). Айде отивай малу надворъ, после кѣ пушалъ пакъ. Надворъ, бре (хвашатъ ги и ги изкарватъ на вѣнъ).

Османъ-Бегъ. (самъ). Ай, анасана кой имъ казалъ на тия гяури, оту е овде? Ама дуръ бачаламъ, сега кѣ криель арно. Заборайлъ, оту кѣ дойдигъ заптие (почуква на анамската стая).

Гласъ. Кимъ деръ?

Османъ-Бегъ. Бенъмъ, бенътъ, ачъ капи.

Гласъ. Не истерсанъ, беимъ??

Османъ-Бегъ. Донесите бѣргу гяурката (като отваря кѣпенека на пода). Овде кѣ криямъ, а после кѣ пушелъ да бараль, колко за лице!

(Влизатъ: Цвѣта, Кърста и Петкана)

ЯВЛЕНИЕ X-то.

Османъ-Бегъ, Цвѣта, Кърста и Петканъ.

Османъ-Бегъ. (като хваща Цвѣта). Яйде, влагай овде, мори шейтанъ гяурко!

Цвѣта. (Уплашена). Овде??!

Кърста и Петкана. (Уплашени на себе си). Аууу! Богоройчице майчице, кѣ я мжчитъ.

Османъ-Бегъ. (Сърдито). Яйде, влагай по-бѣргу, оту, жи ми вера...

Цвѣта. Аманъ!

Османъ-Бегъ. (натиска я въ дупката). Сега аманъ, заманъ йокъ, влагай?!

Цвѣта. Офъ, майчице!

Кърста. Прости я, беймъ, кѣ се потурчитъ.

Османъ-Бегъ. Не! Йокъ! . . . влягай?

Петканъ. (На себе си) Ахъ, пусти мжки рисянски!

Цвѣта. (падайки въ дупката) Майчице, леле!

Османъ Бегъ. Малчи тамо, не викай! (затваря капакъ, дава знакъ на ханъмкитъ да си ходатъ презъ отсрѣщната стая а отваря главниятъ входъ и вика) Чаушаа!

(Гласъ отъ внъ) Пеки, беймъ!

Османъ-Бегъ. Пущите тия гяури овде да баралъ.

(Влизать: Заптиитъ, Спасе и Дуко).

ЯВЛЕНИЕ XI-то

Сжицитъ, Спасе, Дуко и Заптиитъ.

Османъ-Бегъ. (къмъ Спасета и Дука). Айде, барайте и тамо, и во тая одая.

Спасе. (Като се спуща къмъ ханъмската стая). Ела, брате Дуко.

Дуко. (подиръ Спасета). Сестро, кжде си?!

Османъ-Бегъ. (Самодоволень се смѣе). Ха-ха, кѣ най-цешъ!

Спасе. (излизайки отъ ханъмската стая). Ахъ и тука е нема!

Дуко. (подиръ Спасета умисленъ). Ахъ, Сестро! (държя въ ржката си кърпа, която предпазливо хвърля въ кьошето).

Спасе. Ахъ, Цвето, кжде си?!

Османъ-Бегъ. (къмъ Спасета). Е, го найдофте вашата гяурка? (Дуко и Спасе мълчатъ замислени).

1-во Заптие. Е има да сакате, уще нещъ?!

Дуко. (На себе си). Сестро, кжде те потония! (поглежда къмъ кърпата) Ако и паднитъ в'раце, кѣ разберигъ оту сумъ дощолъ.

1-во Заптие. (предпазливо къмъ 2-то и 3-то заптие). Айде; извайте тия гяури.

2-ро Заптие. (къмъ Спасета) Айде, сега надзоръ!

Спасе. (излизайки къмъ Османъ-Бегъ). Турчине, мисли си арно! Нема да я остамъ во твоитъ раце! (излиза).

2-ро Заптие. Айде, надзоръ! (излиза).

3-то Заптие (къмъ Дука). Айде, бре, и ти гяуръ, щъ стоишъ!?

Дуко. (като излиза.) Хей, кръвнико, не мисли оти така лесно кѣ ти поминитѣ. Е-е! кѣ ти платамъ за сестра ми!

3 то Заптие. Гъитѣ, гъитѣ, фираунъ! (излиза).

(Османъ-Бегъ и 1-во заптие).

Османъ-Бегъ. (Къмъ чауша) Дуръ! (Отваря капана) Кѣ видишъ той гяурка (вика надъ дупката). Излези мори, гяурко! . . . еее . . . Излези бре, кѣ колямъ, ако слезамъ долу. . . Ай анасана, да не го умрелъ той свиня внатре?

1-во Заптие. (На себе си). Брей, шейтанъ билъ той Османъ-Бегъ, жи ми вера, башъ дирекъ, ести, той е на царството.

Османъ-Бегъ. Излези, мори!

(Цвѣта излиза отъ скривалището).

ЯВЛЕНИЕ XII-то.

Османъ-Бегъ, Цвѣта и 1-то заптие.

Османъ-Бегъ. Големъ инатъ праишъ, мори гяурко, ама . . .

Цвѣта. Охъ, майчице! . . .

Османъ-Бегъ. (къмъ заптието). Е, чаушъ, како ти фатить окоето?

1-во Заптие. Убава гяурка си зель, бей.

Османъ-Бегъ. Та да е лоша ичъ не гледамъ на нея.

1-во Заптие. Зашъо, мори гяурко, не си чинишъ кайлъ да турчишъ?

Цвѣта (Омаломощена). Охъ!

Османъ-Бегъ. Кажи, мори, щъо ти праща агата!

1-во Заптие. Да турчишъ, да турчишъ, мори, беготъ кѣ те иматъ башъ во аремоть.

Османъ-Бегъ. Я той велелъ на той будалъ гяурка, ама, мене не слуша кьи!

1-во Заптие. Спушай, слушай беготъ щъо ти велитъ, оту ако не турчишъ, жива не кѣ излезишъ отъ овде. Турчи, животъ да живель. . . Я кѣ иделъ сега на градъ и аберь кѣ носилъ на Пашата. оту ти кѣ турчишъ и той тебе кѣ викалъ.

Цвѣта. Ахъ, Господи, защо не ми я земишъ душава по-барго!

I-во Заптие. (Излизайки съ Османъ-Бега). Така, слушай беготъ и турчи (излизатъ).

Цвѣта. (Сама). Ахъ! . . . Сонъ беше: али нависти-на? . . . Му го чувъ гласотъ; ко долу да беше и той? А, неможитъ да бидитъ! я го баравъ, викавъ, ама гласотъ не му го чувъ векъе . . . ахъ сонъ требитъ да беше! . . . Кога паднавъ въ дупката, умотъ ми се завърте и отъ то можитъ така ми се стори (мълчание) викаше: „сесгро, сестро, кжде си“. Сагламъ сонъ требитъ да е било. . . „Гласотъ на брата ми го чувъ, ама пъкъ и на овчаротъ; той викаше; „Си я сакагъ сестра си, щѣе е грабна ти?!.. Щѣо беше то тропане и защѣо бса дошли тие заптии? Да не са дошли да ме бараатъ? Ахъ, да си го видефъ Дука, брата ми, да го видевъ и него, щѣо ми влезе во сърдцево; ко сега паметвамъ, кога ми велеше; „али ме сакашъ да се земаме“, а я му рековъ: взруй, я те имамъ на сърдце“, а кога ме грабнаа го видовъ отъ далеко, търчаше и се пушъи конъ турците викаше: „Удрите, братя!“... Ахъ, али кѣе бидитъ касметъ да се откинамъ и да се земаме съ него! (плаче). (Като съглежда кърпата въ кьошато). Каква кѣе она шамия? Моята? (взима кърпата изненадану). А! Щѣо на Дука шамията? (разглежда я). Тая е, негсата! Ахъ! ето го и пърстенотъ неговъ. Брате! ти овде си дошолъ? Ти си ме баралъ, брате! А, сега разбрафъ, оту не било сонъ. Братъ ми дошолъ овде!!... Дали и овчаротъ не е билъ со него? . . . (Радостно) Двойцата дошле за мене! Охъ, бърго кѣе се откинамъ отъ рацитъ на той песъ! . . . (Отпаднала отъ радостъ). Господи научи-ме щѣо да праамъ! . . . (Пада на миндерлъка)

Османъ-Бегъ. (пѣе отъ вѣнъ),

Цветано, мори гяурко,
Слушай, щѣо велитъ самъ Беготъ:
— „Чифликотъ кѣе си продаямъ
Илакымъ тебе кѣе турчамъ.“

(Следъ дълга пауза Цвѣта; презъ сълзи, но смѣло заявява)

Ай, море турчинъ будала.
Колку ти чинитъ чифликотъ,
Дважъ ми по чинитъ верата!

(Влиза Селимъ Ходжа), ←

ЯВЛЕНИЕ XIII то.

Цвѣта и Селимъ Ходжа.

Цвѣта. Брате! (уплашено) а!

Селимъ-Ходжа. Не плаши се, мори кьерко, не плаши се.

Цвѣта. (Закрива си лицето). Майчице, щѣо е овой тѣолъ?

Селимъ-Ходжа. Како си, мори кьерко? Не плаши се, не плаши се, я кѣ бидель отъ сега тебе татко и майка.

Цвѣта. Охъ, али ошѣе кѣ ме мжчатъ? . .

Селимъ Ходжа. Я кѣ праамъ тебе туркина, мори.

Цвѣта. Туркина?! Ти кой си?

Селимъ-Ходжа. Я сумъ Селимъ Ходжа и кѣ училь тебе кяко да молель, за да те пушѣи Муамедъ, мори будаль, во райотъ.

Цвѣта. Да се молямъ на Муамеда?!

Селимъ-Ходжа. Кѣ молишъ да ти прости греойте.

Цвѣта. Греойте? Ахъ! греойте ми се простени.

Селимъ-Ходжа. А, после кѣ носимъ на градъ, тамо кѣ разшеталь.

Цвѣта. Въ градъ?! (на себе си). белки кѣ ме отнесетъ предъ пашата?! (къмъ Селимъ-Ходжа). Защѣо кѣ ме носите в'градъ?

Селимъ-Ходжа. Тамо кѣ дойдель на гости у мене и после, ако турчель, кѣ извааль предъ пашата.

Цвѣта. Охъ, майко! сѣ за турчене ми зборватъ

Селимъ-Ходжа. Защѣо, нейкъешъ да турчишъ?

Цвѣта. Нейкюмъ

Селимъ-Ходжа. Мори кьерко, нашата вера е башъ во сите вери, валай и билай. Кой молитъ на нашата вера, той, мутлакъ, во райотъ одитъ; а во райотъ, мори кьерко, знаишъ колку е убоо! . . хеееее! големи планинье со пилафъ, евендамъ сенмисанъ, реки отъ масло, млеко и медъ течатъ, саде да ядель и да спиялъ. Турцитъ и ханамкитъ на меки душеци лежатъ и на готово чекатъ, а вашитъ гяури тамо сите измижяри са; за тсо турчи . . . пакъ и не вигашъ, мори будаль, туркините како живеатъ озде? вие гяурите работате саде за турците.

Цвѣта. (На себе си). Охъ! щѣо да чинамъ!!

Селимъ-Ходжа. И ти кѣе бидишъ на башъ место-тамо, пакъ и беготъ те любитъ, мори!.. Нà (изважда единъ нанизъ жълтици) той на гушата кѣе клавашъ (подава ѝ го).

Цвѣта. (като поглежда нанизътъ, взима го). Щѣо е ова?!

Селимъ-Ходжа. Алтънъ герданъ. Османъ Бегъ ти дава той, мори, бакшишъ, саде да турчишъ.

Цвѣта. (хвърля наниза). Нейкъомъ неговиотъ бакшишъ!

Селимъ-Ходжа. Ако ти не сакашъ да турчишъ со добро, со лошо кѣе сидитъ!!

Цвѣта. Господи, Богоройце, майко.

(Влиза Османъ-Бегъ).

ЯВЛЕНИЕ XIII-то.

Сжичитѣ и Османъ Бегъ

Османъ-Бегъ. (Къмъ ходжата). Е?!

Селимъ-Ходжа. Нейкѣитъ, ефенамъ!

Османъ-Бегъ. Ай анасана! Щѣо кѣе праелъ со той гяурка!

Селимъ-Ходжа. Я велама да носамъ на градъ, при мене и я тамо кѣе учамъ, кѣе кандердисувалъ. Я многу сумъ кандердисувалъ и неа кѣе кандердисамъ.

Османъ-Бегъ. (къмъ Цвѣта). Айде, предъ мене, мори гяурко, на градъ кѣе носелъ.

Цвѣта. Ахъ! белки тамо кѣе найдамъ чарето да избегамаъ.

Османъ-Бегъ. (като я повлича). Хайде, со кочия кѣе одишъ, ке те носамъ ко царица.

Цвѣта. (като излиза), Ахъ, Господи! жива да се не вратама во ова пуста кука!

(Излизатъ всичкитѣ).

ЗАВЕСАТА СЕ СПУЩА.

IV-то ДЕЙСТВИЕ

Заседателна зала въ хукюмата, мебелирана съ всички нуждни потреби, за да бжде такъва.

При вдигане на завесата, укюматски секретаръ влиза съ единъ вързопъ книги, папки подъ мишницата и ги слага на масата. Заптието влиза слѣдъ него и застава мирно предъ веатата.

ЯВЛЕНИЕ I-во

Секретаря и заптието.

Секретаря. Има ли да чека нѣкой надворъ?

Заптието. Много, башъ кятипъ ефенди!

Секретаря. Кой?

Заптието. Сѣ гяури.

Секретаря. Добъръ кяръ кѣ иматъ; дойдоха ли тия гяури, щю чинатъ давия за момичката щю граби Османъ-Бегъ?

Заптието. Тука са.

Секретаря. А. той овчаротъ?!

Заптието. Отъ сабайле чакатъ . . .

Секретаря. Бърго да викашъ овде!

Заптието. Пекъи (тръгва, но се връща) Ами, . . . ефенди, . . . денеска дали кѣ капнитъ нещю?

Секретаря. Елбета . . . кога иматъ гяури давия да чинатъ, тога и алашверишъ за насъ иматъ. Скуби, колко щю можишъ . . . безъ аренъ бакшишъ ниеденъ кауринъ не пушай, ни при мене, ни при Вали-Паша. . . .

Заптието. (Ниско взема темена и излиза).

Секретаря. Скуби тия гяури дори са будали, пари да паднатъ . . . после некая година кой знае щю излагатъ . . .

Заптието. Ефенди, Вали-Паша идеть! . . .

Секретаря. Идетъ!? . . . Дане заборамъ, момичката, Османъ-Бегъ и Селимъ Ходжа въ друга одая да пуцйтъ, (Оправа се и се затичва къмъ сесѣдната стая)

(Следъ пауза влиза заптието, а следъ него Спасе).

ЯВЛЕНИЕ 2-ро.

Заптието. Влези! Влези, бре гяуръ, щѣо меришъ стѣпките ко цървецъ! . . .

Спасе. Со опинци сумъ, ага, кѣе накаламъ килимоть . . . (прѣдпазливо стѣпва).

Заптието. Нищѣо, . . . кѣе платишъ за тоо . . .

Спасе. Е, вистина, плакяме . . . али малу . . . арачи, вергия, емлякъ, иджаръ, низамиз, даванинѣе много . . .

Заптието. Е, доста доста . . . плати и мълчи (протѣга рѣка).

Спасе. Щѣо сакашъ, ага?!

Заптието. Незнайшъ?! а, гиди имансѣсъ . . . Вчѣра даде малу, денеска требитъ пойке да дайшъ. .

Спасе. Зѣръ на секо идене требитъ да ти давамъ.

Заптието. На секо иденѣе калъ носишъ овде съ опинците . . . Айде плати по бѣрго . .

Спасе. Нѣмамъ, ага . . .

Заптието. Е, айде надворъ тога!.. не те пушамъ ни при кятипотъ, ни при валията, ни при мезличотъ, надворъ!

Спасе. Ами ти ме викна . . .

Заптието. Сусъ!! Надворъ!

Спасе. (предпазливо вади изъ пазвата платнена кесия и бърза въ нея и подава една монета на Заптията) На!

Заптието. Толко се даватъ, кога има давия за една крастава коза, а не за една хубава гяурка . . . Дай още, али излагай надворъ! . . .

Спасе. (Бръква въ кесията и дава му още).

Заптието. А, така . . . я сега кѣе се моламъ на Вали-паша да пуцитъ момичката. Чекай овде, сега кѣе дойдитъ кятипотъ на пашата (излиза).

Спасе. Убоо, ага!.. Заптията безъ една лира „бакшишъ“ не те пуцатъ право да побарашъ, кятипотъ со 5 надали кѣа кандисатъ, а валията, господъ знайтъ щѣо кѣе сакатъ, . . . А я сиромафъ . . . отдовде-отанде и натокмифъ 20 лири А, дали кѣе втасаатъ . . . А безъ рушветъ

не би ме пропуснали в'градъ, а камо ли на укъматъ... Е! да я откинамъ отъ ржцитъ на тоя песь, та макаръ и голъ и босъ да одамъ...

(Влиза секретаръ).

ЯВЛЕНИЕ III-то.

Секретара. (Като го вижда). А, си дошълъ.

Спасе. Е дойдохъ, ага, со надежда, оту при тебе и при Вали-паша, кье найдамъ правина.

Секрет. Елбете... Отъ овде по-тамо нематъ.

Спасе. Дойдовъ да кажамъ, щьо видовъ и чувъ, кога Османъ-Бегъ грабна момичето на Траяна Кузмановъ.

Секрет. Знамъ...

Спасе. Преди 10 дни стана тая работа.

Секрет. Знамъ... знамъ...

Спасе. На нивата работаше со...

Секрет. (По сърдито). Знамъ де, знамъ!

Спасе. Е, ако знаишъ, ага, защю ме викашъ.

Секрет. Кажи друго... друго!

Спасе. Е... Османъ Бегъ беше со троица...

Секрет. Чини друго; бре инзирь!

Спасе. Щьо друго, ага?

Секрет. Кога одишъ на църква шьо чинишъ, бре домусъ?!—Нали свекъа палишъ... Требитъ да знаишъ, оту кога идешъ на укъматъ, со полнъ джебъ да дойдишъ, предъ агите да остайшъ нещю.

Спасе. Щьо, ага, я не те разбирамъ...

Секрет. Не разбирашъ?... На агата бакшишъ требитъ да давашъ! я бадиава кятиплъкъ неправа.

Спасе. Ама, ага, ние на царотъ плакяме, а царотъ тебе ти плакя...

Секрет. Ако не платишъ, нищю нема да пишамъ, ако пишамъ пъкъ на-криво кье пишамъ... Айде давай „калемъ параси"... я знамъ оту носишъ... токо давай по-бърго... пъкъ и друга работа ме чака.

Спасе. Носамъ!... колко носамъ? я сумъ сиромавъ, немамъ... пъкъ и на Валията требитъ да дамъ.

Секрет. Требитъ зеръ! Той бадиала ли кье ти върши работа...

Спасе. (Вади отъ кесията и му подава). Поели ага...

Секрет. Абре гяуръ ти книгата неплакяшъ со толко, а тука мастрафъ става за вашите гюрултии. Кими книга, кими, муракъепъ, кими калемъ, кими песокъ кими захметъ... И за евтино сакашъ правда...

Спасе. Ето и тебе още...

Секрет. А, така... во пишенъето се двете очи кѣ гледамъ... и на пашата риджа кѣ чинамъ да пушитъ момичката (звъни се.). А, разгеле, вали паша ме вика.. (бързо влиза въ стаята на валията).

Спасе. Боже, въ какво царство живиме!... Треска три-годишна да те треситъ и турски судъ да те судитъ се едно е. Господъ да ни е на помощ!... Ето тука са арамите... Нищо не са разбойниците — по пжтищата, що ограбватъ раята предъ овия арами безъ пушки!

(влиза Валията).

ЯВЛЕНИЕ IV

Спасе и Валията.

Спасе. Да ти са много години, Вали паша!

Валията. Да си живъ... Како те викаатъ тебе, бре синко?!

Спасе. Мене ме викатъ, Спасе.

Валията. Що си ти на момичето?

Спасе. Ясъ... язъ не сумъ му нищо...

Валията. Роднина- не си му?!... А що те болятъ тебе за тоо момиче?

Спасе. За да се види каде е правото дойдофъ, вали пашо!

Валията. Ти да не имашъ севда по това момиче?

Спасе. Е..., коо младъ човекъ можитъ и да имамъ, ама сега не е тамо работата. Я дойдофъ да ти кажа, Вали Пашо, оту четворица турци кървници.

Пашата. Какви карвници?!

Спасе. Турци...

Пашата. Кой са тия карвници?!

Спасе. Едниотъ беше Османъ-Бегъ....

Пашата. Османъ-Бегъ кървникъ?!!

Спасе. Како да не е? Той една цела нахия държитъ за коси.

Пашата. Е, е, е...

Спасе. Другиотъ беше Расимъ... полякъ е въ Селце, ама бегъ стана.

Пашата. Отъ полякъ на бегъ ичъ може тоо?!...

Спасе. Съ грабенъе чуждата стока мжчене рисянигъ како да неможитъ.

Пашата. Кажи друго, кажи!

Спасе. Другиотъ беше Шевкия и той полокъ е въ с. Могила, той самъ на своя глава расвърлатъ данокъ по селата...

Пашата. А, бре ти щѣо не кажишъ щѣо те прашамъ!?

Спасе. За то ти кажувамъ паша, ама чакай да ти докажамъ и за четвертиотъ... за да знаишъ щѣо люгѣ са тия, щѣо го откина момичето отъ майчиното сърдце... Та другиотъ беше Исмаилъ.

Пашата. Кажи друго, бре домусъ!

Спасе. Той отепа две деца, обесчести много моми и закла една стара баба.

Пашата. Сусъ!... имансѣсъ... гявуръ!... (нервно се разхожда).

Спасе. Аманъ пашо... ти и господъ, при тебе идеме, ко при татко... (остава му на масата кесия съ останалитъ монети съ рушвета) поели, пашо, то щѣо имафъ то ти давамъ, саде то момиче да го пуцишъ...

Пашата. (Като отива при масата и взима кесията, растрвара я, брой паритъ, и после съ много любезенъ тонъ се обръща къмъ Спасета) Е, башка, синко, щѣо кѣе кажишъ?... Ела по-близу, кажи чорбажи, щѣо знаишъ!

Спасе. Е, Вали-Пашо, мжките щѣо търгатъ народъ са големи. Ти самъ и знаишъ.

Вали-паша, Еветъ... така е...

Спасе. Момичето си работаше со татка си, майка си и брата си на нивата Османъ-Бегова, емъ ангария работаха, чунки со сила сите селани така му работаатъ.

Валията. Мегеръ Османъ-Бегъ такавъ чоекъ е?!

Спасе. Лошъ, много лошъ... Та дойде той на нивата со тройцата другари и фати да биатъ жетварите, върза братотъ и грабна момичката со сила... Та пишеше, плачеше, гласотъ дури до небеси се слушаше. Майка ѝ и татко ѝ се здървие. Ако имаа пусатъ со себе, бездруго кървъ кѣе се пролееше на нивата; ама ние, коо рая на царотъ, знайте, неносиме пусатъ со себе.

Пашата. Та на сила я грабнаа? ←

Спасе. Насила, насила, вали паша, сите жертвари
видоа тая работа...

Пашата. Тамамъ, ако е така, работата е на редъ..

Спасе. И ако судите право, Вали-пашо, кѣе го пу-
щите момичего, не кѣе го остаите во ржците на тоя
кървникъ.

Пашата. Елбети... биди си раатъ ти... тая ра-
бота кѣе се свършитъ убаво... А сега ти одей мало
надворъ и чекай, кога кѣе викамъ другите селани и
тебе кѣе викамъ.

Спасе. Е, Вали-пашо, до тебе е работата ако го пу-
щишъ момичето, кѣе има вера народодъ още, оту при-
васъ можитъ да найдитъ вравда и законъ. (Излиза)

Валията. Ай серсемъ гяуръ!... Ти верувашъ оту-
ако ми дайшъ рушвешъ кѣе сборвамъ конъ ваша стър-
на... Ичъ расипвамъ атаротъ на Османъ Бега.

ЯВЛЕНИЕ V-то.

Валията и Заптиецо.

Заптиецо. Кятилъ ефенди!

Валията. (подига си главата)

Заптиецо. (Като вижда, че е валията, стресква се). Хи-
ляди пжти ви моля да ме простите, Вали-пашо.

Валията. Щѣо има?!

Заптиецо. Селимъ-Ходжа моли да го приемете. . .

Валията. Пущи го да влезе.

Заптиецо. Слушамъ! (Излиза)

Валията. Да видимъ, щѣо аберъ носитъ той.

(Влиза Селимъ Ходжа.)

ЯВЛЕНИЕ VI-то.

Валията и Селимъ-Ходжа.

Селимъ-Ходжа. (низко поклонно) Селямъ алюкюмъ,
Вали-Пашо.

Валията. (любезно). алюкюмъ селямъ, Селимъ-
Ходжа ефенди... буйрунъсь, седни...

Селимъ-Ходжа. Ейвала, ейвала, Вали-Паша!...

Валията. Е, како одитъ работата!... Кандиса тая
гяурка? . . .

Селимъ Ходжа. Со саата на Алаха и Муамеда се убоо одитъ; кандиса!

Валията. Кандиса, а?

Селимъ-Ходжа. Езетъ, Вали-Пашо.

Валията. Къе турчитъ, а?

Селимъ-Ходжа. Големъ инавтъ праеше, ама виде не виде кандериса.

Валията. Аферимъ, аферимъ, Ходжа-ефенди! . . . Ами како мислишъ къе кажитъ овде, що къе прашаме?

Селимъ Ходжа. (гордо и надутъ). А, валай и билай сѣ къе кажитъ. . . Я дадовъ да се напиетъ една вода, единъ илачъ та да сборвитъ ко макина, сѣ що сумъ училъ я! (Като му подава книга на която сж написани нѣ колко въпроси). Буйрунусъ, Вали-Пашо! Я овде сумъ пишаль що на прашате.

Валията (Следъ като прочита писмото очуденъ и радостенъ). Е, аферимъ, Селимъ-Ходжа-ефенди ти големъ дирекъ си на нашата вера. За тебе на Стамбулъ къе пишамъ. Айде чабукъ донеси овде момичката и да свършиме тая работа, чункимъ бела со нея. . . .

Селимъ-Ходжа. Пеки, тука е момичката (низко се покланя и излиза),

Валията. Арно къе бидитъ, къе турчитъ тая гяурка.

(Влиза заптието)

ЯВЛЕНИЕ VII то.

Валията, Заптието и после Османъ-Бегъ.

Заптието. Османъ-Бегъ сакатъ да влезитъ.

Валията. Нека влезе.

Заптието. (Взима темане и излиза).

(Послѣ малко влиза Османъ-Бегъ).

Османъ-Бегъ. Селямъ алюкюмъ. Вали-Пашо.

Валията. Аликюмъ селямъ, Османъ-Бей буйрунъ, буйрунъ!

Османъ-Бегъ. Ейвала, ейвала, Вали-Паша. (сѣда на индерлъка по турски). Е, како е овой работа, Вали-Пашо? Си казалъ да донесатъ момичето овде, предъ мезличотъ.

Валията. Е, така къе станилъ, нема що да чинимъ друго.

Османъ-Бегъ. Е, защо ести, велефте, оту саде со бастисузавънето кье поминитъ работата, а сега кье извайте предъ мезличотъ?

Валията. Ама инаку гьелдиса работата; тия гяури консулите, ефендамъ, кренале една гюрултия, та работата ошла дори до Стамбулъ. Нищо, кье викаме овде тая гяурка и кье прашаме предъ мезличотъ, колко за лице; Селимъ Ходжа овде бѣше сега и ми кажа, оту научилъ тая гяурка како да кажува. Ето той писмото, то него кье прашамъ.

Османъ Бегъ. (чете на ума си) . . . А, ако не турчитъ, жи ми вера кье колямъ, кье тепамъ сите рисяни, така да знайшъ, Вали-Пашо.

Валията. За то имашъ изинъ отъ мене и отъ падишаха.

Османъ Бегъ. (става) Пеки да видимъ како кье станитъ. (излиза).

Валията. Ту, щю работа се отвори за една нищо гяурка! Коджа царици си менагъ верата за дсборъ животъ и салтанагъ, а тая гяурка некитъ... (влиза заптието).

ЯВЛЕНИЕ IX-то.

Заптието. Консулскитъ векили дойдоа. . .

Валията. Саи-ми?!

Заптието. Евегъ, Вали-Пашо! . . .

Валията. Тю язъчъ! . . . я мислефъ, нема да дойдатъ тия гяури. (къмъ заптията). Викай да дойде башъ кятипа!

Заптията. Пеки. (Дава нископоклонно темане и излиза).

Валията. Ако тая гяурка речитъ, сти несакатъ да турчитъ, работата ке излезитъ бузукъ. Ке видимъ!

(Влиза Секретаря)

ЯВЛЕНИЕ X-то.

Секретаря. (Дава нископоклонно темане). На вашата заповедъ сѣмъ паша!

Валията, Надворъ чекатъ консулскитъ векили. Иди посрешниги и най-учтиво докани ги да влезатъ въ приемния кабинетъ. Азъ, ей-сега, ще дойда при тяхъ. Следъ това нареди да бждатъ пуснати тука: булгаръ

деспоть ефенди, мезлича, селанитѣ отъ село Страдалово и овчаротѣ. Айде гитѣ, чабукѣ! . . .

Секретаря. (нископоклонно темане. Излиза). Пеки! . . .

Валията. А ти заптии!

Заптията Бенемъ Пашо!

Валцята. Ти гледай тука редѣ и чистота да има и да си по приборанѣ! . . . Ептенѣ боса команда!

(Излиза)

Заптията. (Нарежда столоветѣ, почиства ги и си оправя тоалета).

(Влиза Секретаря).

ЯВЛЕНИЕ XI-то.

Секретаря. Мехмедѣ!

Заптията. Бенѣмъ!

Секретаря. Пуци да влезатѣ: Траянѣ Кузманѣ, Траяница, Дуко, Овчарѣ Спасе и другитѣ селани отъ с. Страдалово.

Заптията. Пеки (излиза, на вѣнѣ вика): „Траянѣ Кузманѣ, Траяница, Дуко, Спасе чобанѣ и селянитѣ да влезатѣ.

(Извиканитѣ унили поредѣ влизатѣ въ залата)

Секретаря. Кажѣ на Папазѣ ефендията и мезличотѣ да влезатѣ!!

Заптията. Пеки. (излиза).

(Следѣ пауза влизатѣ архиерейския намѣстникѣ и мезлича).

Секретаря. Буйруносѣ, буйруносѣ! . . .

(Архиерейския намѣстникѣ и мезлича седатѣ).

Заптията. (Влиза). Консулскитѣ векили идатѣ.

Всички селяни. (Изразяватѣ радостѣ. Влизатѣ консулскитѣ представители и седатѣ на опредѣленитѣ мѣста).

Заптията. (Следѣ пауза съобщава тържествено). Вали паша!!

(Сѣ тежки стѣпки влиза Валията).

(Всички ставатѣ на крака и учтиво се покланятѣ на валията, който влиза придруженѣ отъ секретаря си).

Валията. (Дава знакъ да седнатъ). Кятипъ ефенди, дайте ми арзоала на Траянъ Кузманъ! (Секретаря му подава книжа). Ефендилеръ! Во нашия вилаетски укюматъ е подаденъ еденъ арзоалъ отъ царския рая и поданикъ на Пади-шаха Траянъ Кузманъ отъ село Страдалово. Съ тоя арзоалъ Траянъ Кузманъ се плачитъ оти преди 20 дни, Османъ Бегъ — чифликъ сайбия е грабналъ со сила неговата керка Цвета, кога работела на нивата. Въ името на правдата, повикафъ въ укюмата самиотъ Османъ-Бегъ, за да даитъ каршилокъ. Отъ каршилокътъ на Османъ-Бега се вигятъ, оту керката на Траянъ Кузманъ не била со сила грабната, а сама сакала да приеми верата на правоверните, чунки имала силенъ меракъ по Османъ-Бега. Разпитавъ овчаротъ Спасе, щю виделъ, оту вистина Османъ-Бегъ грабналъ Цвета . . . За да нема некакъвъ кусуръ работата дадофъ заповедъ да се доведатъ овде момичката Цвета и предъ Васъ да се разпита.

Селянитъ. (Радостно). Ще я донесатъ овде! Къе е видиме!!!

Валията. Ама така требитъ да бидитъ: Падишаха, на когото благоволенieto, любовта и милостта му къмъ раята е голъма иска и вие да чуete и да решите сами камъ коя страна е правото. (къмъ Траянъ). Е, како къе бидитъ работата, оръ Траянъ?

Траянъ. Да ти са много години, Вали-Пашо, я керка ми си я сакамъ, щю ми я граби Османъ-Бегъ; ево три пѣти идеме овде и царотъ не мислиме да я турчитъ раята.

Валията. Саде то не можитъ да бидитъ.

Дуко. Ако судите право, къе я пушите сестра ми да си я земаме дома.

Валията. Никога криво не сумъ судилъ и сега нема да судама!

Траянъ. И за тоо ние тука идеме!

Валията. (къмъ заптиетата) Кажи на Селимъ Ходжа и на Османъ Бега да доведатъ овде момичката!

Заптиеето. Пеки. (излиза).

(*Всички* селяни очакватъ съ трепетъ влизането на Цвета. Тѣ всички сж устремили погледитъ си къмъ вратата отъ гдето ще влезе Цвета. Цвета, водена отъ Селимъ Ходжа и Османъ-Бега облечена въ фередже едвამъ пристѣпя, подкрепяна отъ двамата. Селянитъ като я виждатъ че влиза не очакваната отъ

тѣхъ Цвѣта, а нѣкаква друга — ханѣмка, тѣ се отдрѣпватъ ужасени, унили и очудени).

ЯВЛЕНИЕ X-то.

Сжичитѣ, Цвѣта, Османъ-Бегъ и Селимъ-Ходжа.

Валията. (като посочва на Цвѣта). Ето вашата кѣрка, довлегѣ! (консул. прат. взематъ бележки въ тефтерчетата си).

Траянъ. (Очуденъ). Щѣо?!

Бладуна. (Изненадана). Нашата кѣрка?!

Дуко. (Остро). Вие сте я потурчили векѣе, а?!

Валията. Не е потурчена. Ако сакатъ кѣе турчимъ.

Спасе (Ядно). А защѣо е облечена въ фередже,

Вали-Пашо?

Селимъ-Ходжа. Защѣо та сакаше, бре синко!

Всички селяни. (изненадани). Та сакала?!

Селимъ-Ходжа. Та сакаше зеръ и да турчитъ сакатъ.

Всички селяни. Да се турчитъ?! О, не! со сила я грабнаа!

Валията. Чекайте . . . явашъ . . . явашъ . . . остайте ясъ да питамя момичката. (предпазливо взима книжката, която му остави Селимъ-ходжа и по тая задава въпроси на Цвѣта. Кѣмъ Цвѣта). Сакашъ, мори, да се турчишъ?

Цвѣта. (Едвамъ отговаря). Са-а камъ.

Всички селяни. (изненадани). Сакатъ!!!

Валията. Турската вера по-убава ти се вигатъ?

Цвѣта. (бавно и слогъ по слогъ) По-убава е.

Всички християни. По-уба е?! . . .

Валиаша Аферимъ, аферимъ. Османъ бегъ на сила те зеде, али ти сакаше?

Цвѣта. (полека). Я са-ка-въ.

Всички селяни. Тя сакала.

Благуна. (Спуска се кѣмъ Цвѣта). Цвѣго, кѣрко!

Османъ Бегъ и Селимъ-Ходжа. (спиратъ я). Дуръ!

Назадъ!

Валията. Чекайте . . . чекайте. А ти любишъ Османъ Бега?

Цвѣта. (полека). Го любамъ.

Спасе Не, не, сплашена е та]

Всички селяни. Не! Не истина!

Траянъ. (кѣмъ Цвѣта). Кѣрко! Щѣо е то отъ тебе?

Валията. Е чуфте щьо реколъ вашата чупа ?

Всички. Чуфме, ама тая не е Цвета, не е, открийте я да я видиме!).

Валията. Ааа, саде тоо не можигъ да бидитъ! Къитапотъ нашъ недаватъ изинъ да гледатъ гяурите еденъ туркина.

Дуко. Како? Сега кажафге, оту тая не е потурчена, а сега кажувате, оту китапотъ не даалъ изинъ!

Спасе. Да я видиме, открийте я!

Благуна. (Къмъ Валията). Я й сумъ майка. (Спуска се къмъ Цвета), Я, сакамъ да я видамъ!

Архиерейския наместникъ. Вали-Пашо, майката е права. Тя трѣбва да види дъщерята.

(Консулскитъ пратеници правятъ знакъ да я пуснатъ)

Валията. Пущьите да видатъ!

Благуна (като отваря булото). Цвето! (Отстъпва на назадъ). Ахъ, (плачуща се спуска къмъ нея). кьерко!! . . . (Прегръща я).

Дуко. Сестроо, али не забораи?! }

Траянъ. Кьерко, свести се! }

Спасе. Цвето, изгоръ мой!! }

(Прегръщатъ я)

Архиерейски наместникъ. Вали пашо, Азъ виждамъ, че момичето е въ несвестъ, то не е здраво . . . то е опоено!

Валията. Саканъ. Кой може да прави то?! .

Арх. наместникъ. Момиче. не бой се, кажи слободно, да ли сакашъ да се турчишъ.

Цвѣта. (Треперяйки свестява се). Майко, татко, брате Дуко, али ние сте?! (Като поглежда Спасете). Ахъ! Кжде сумъ я?! . . (къмъ арх. наместникъ) Отче, прости митъ, прегрешения. Рисянка сумъ!

Арх. наместникъ. Ето майка ти, девойче, небой се!

Цвѣта Кжде сумъ? . . Майко! . . Майко! . . .

Благуна. Кьерко, во църно фередже си!

Цвета. (Като скъсва фереджего). Умирамъ, ама туркина не ставамъ!! (Като съглежда турцитъ). Да бегаме, оту турци имало овде!! (Всички християни бѣгатъ къмъ вратата).

(Настава смущение. Консулскитъ пратеници, очудени поглеждаатъ валията, който съвсемъ се забърква).

Архиерейския наместникъ. Видите ли, Вали пашо.

Валията. Пущите момичката! . .

ЗАВЕСАТА СЕ СПУЩА.

V-то ДЕЙСТВИЕ

Дворъ, предъ кѣщата на дѣдо Кузмана, обграденъ съ плетъ. Предъ кѣщата наредени столове и пейки за почивка на свадбаритѣ и пр. На плета байракъ отъ червена кърпа се развѣва. Наврѣхъ байрака три ябълки позлатени и китка цвекъе сж забучени, Вкѣщи и въ двора, шумъ, веселие, пѣсни, свирни и пр, При дигане на завесата гайда свирѣ, а момитѣ свадбарски пѣсни пѣятъ. Гости дохаждатъ, поздравляватъ старитѣ.

ЯВЛЕНИЕ I-во.

Д.-Кузманъ, Б.-Кузманица и свадбари.

Д.-Кузманъ. Е? како си стара? Ти тупатъ сърцето?

Б.-Кузманица. Най-убоо, старо, най-убоо, саде аерлия да е, со животъ, да се кьердосаатъ.

Д. Кузманъ. Аминъ, аминъ, стара! . . Ее, сполай на Господа, мори стара, оту не докрепи, за да дочекаме радостъ; на овие години много чинитъ радостъта. Многу търгафме, многу мѣжки видофме, пакъ сполай на Господа . . .

Б.-Кузманица. Сполай му, сполай му; старо!

Д.-Кузманъ. Детето е мошне убао! Сиракъ е вистина. ама нищо; кѣ си го земаме дома, ко домазетъ и кѣ си го гледаме ко синъ.

Б.-Кузманица. Отъ сега не е векъе сиракъ, старо, не е! Траяница отъ сега му е майка Траянъ кѣ му е татко и со Цвета кѣ си поминетъ мошне убоо.

Д.-Кузманъ. Така е, стара. така е, . . како кажуватъ, ако да не беше негоата юнащѣина и сега можитъ да беше Цвета во рацитѣ на мръсниотъ.

Б.-Кузманица. Море, юнащѣината негоа поможи, ама кажуватъ, оту 20 лири далъ на Валията, за да зборвитъ конъ насъ; той търчаше колку Дука, ко братъ нейзинъ.

Д.-Кузманъ. Вигяшъ, стара? Е. нѣ, то се велитъ любовъ.

Б.-Кузманица. Душата, душата си я даатъ за Цвета.

(Запѣватъ момитѣ въ съседната стая)

Черешна се отъ коренъ корнеше
 Девојка се отъ кукя делеше
 Делеше се отъ майка и татка,
 Делаше се отъ браќа и сестри,
 Делеше се отъ родъ и роднина и пр.

Д.-Кузманъ. Стара! Слушашъ, слушашъ? Памет-
 вешъ? Така и насъ ни пееа на времето; ей гиди мла-
 до време наше каде отлетна!!

(Влизатъ: Траянъ и Благуна въ нови дрехи)

ЯВЛЕНИЕ II-ро

Сжщитѣ, Траянъ и Благуна.

Д.-Кузманъ и Б.-Кузманица. Со животъ да имъ е,
 синко, со векъ, да се кьердосаатъ, пакъ и за нова ра-
 достъ.

Траянъ и Благуна. Аминъ татко аминъ, сполай ви.

Б.-Кузманица. (Къмъ Благуна). Пъкъ и за Дука,
 кьерко.

Благуна. Сполай ти, майко, и вие да дочекате.

Д. Кузманъ. Айде, дай да те напиеме? Дайте на
 гостите да пиятъ, да се веселатъ.

(Влизатъ: Нико, Гюре и Арсе.)

ЯВЛЕНИЕ III-то.

Сжщитѣ, Нико, Гюре и Арсе.

Д.-Кузманъ. О, синчиня, елате, елате! (гали ги)

Нико. Бабо, Цвета е напрайа невеста.

Гюре. Щѣо е убаа да е видишъ, каква личнотия!

Всички. И на ваши глай, синчиня, да дочекате.

Арсе. Ами се така кѣе стойтъ промената, мори
 бабо?

Б. Кузманица. Сѣ така, синче, се така и твоята
 невеста кѣе бидитъ така. (Целива ги).

Нико. (Къмъ Арсета и Гюрета). Айдете бре. сега кѣ дойдитѣ кумотѣ. да го чекаме (излизатѣ).

(Влизатѣ: Богданъ, Митра и Дуко облечени въ нови дрехи).

ЯВЛЕНИЕ IV-то

Сжичтъ, Богданъ, Митра и Дуко.

Богданъ. Айде айрлия да е, со животъ, едножъ за векотъ!! . . .

Всички. Аминъ и за синчиня, богъ да дайтъ!

Митра. Сполай ви, сполай ви и за Дука да изчекаме!

Всички. Ти си рекла, Господъ те почувъ, невесто.

Дуко. Айдете, люге, внатре да се повеселиме!

Митра. Елате да видитѣ Цѣта, щѣо личботия е.

Всички. Айде, айде! Е, у, ааа!! . .

(Влизатѣ Спасе и Тренко)

ЯВЛЕНИЕ V-то.

Спасе и Тренко.

Тренко. Не вервамъ Османъ-бегъ да ти проститъ... ако не можитѣ тебе да ти сторитъ зло, на селово ке направитъ некая пакостъ . . . Той е куче . . .

Спасе. Можитѣ да кроитъ нещѣ, не е чудно, ама и ние нема да му простиме . . . Той е куче, ама ние не сме овци веке . . . О, о, за честъта нейзина, ке му платимъ, брате Тренко! Честъта на Цѣта е честъта Македонска, света честъ и намъ, на младитѣ се пагатъ да я вардиме тая честъ и да накажиме секого, кой посѣга върху тая честъ! . . . Ние треба да бидиме мжжи, требитъ да бидиме юнаци, требитъ да бидиме го-той да умриме за нашата честъ и слобода! Ехъ, слободия, слободия! . . . Ако имаше слободия, не ке тѣпчѣ турския кракъ нашата земя!

ЯВЛЕНИЕ VI-то.

Влиза Дуко.

Тренко. Е, е... и на твоя глаа, Дуко.

Дуко. (весело). Сполай ти и отъ сърдце да си из-

чекаш! Айде щьо сте застанале тука, щьо не се веселите?

Тренк. Али малу . . . има време, отъ синойка глаата ме заболe.

Дуко. Сакамъ да ви кажамъ нещо.

Тренко и Спасе. Кажи!

Дуко. Вчера Исмаилъ отепалъ еденъ свчаръ, и не е лошо, ако се вардиме да не . . .

Спасе. Неплашите се! . . . Око да ви неклепнува! Ако умриме, не жалай е, прайте, чините поикъе отъ мърсните да изчистиме! За лошъ саатъ земайте си риволверите... кажите на сите покърстени наши брака да си ги клаятъ в'поясъ . . . Нека бидиме готови! Ако мърсекъ сторитъ ниетъ да ни расипитъ веселието . . . пусните му куршумъ в'гржди! . . .

Дуко. Ти си го имашъ таквото.

Спасе. (Като вади риволвера изъ пояса). Еве го!! . . .
А вие?

Дуко. Безъ него нигде не одамъ.

Тренко. Ево и златните спасители!

Спасе. Ти, Тренко, тайно подшушни на сите другари да са готови! . . .

Дуко. Готой зеръ. Турците са кучиня

Спасе. Ако турцитъ са кучиня, ние требитъ да сме вълци!! . . .

(Влизать: Деца смѣящи и оорящи се; гласъ отъ гайда постепенно приближава).

ЯВЛЕНИЕ VII-мо.

Деца и други.

Гюре. Е кумотъ идетъ, кумотъ идетъ . . . Е, е? . . .
Така кѣе го жениме и Ника!

Децата. Тебе кѣе те солиме пѣкъ. (общъ смѣхъ).

Нико. (Като се затичва при Дуко). Братко . . . кумотъ етъ.

Тренко. Айде, Спасе, преченай го, а и ти Дуко! . . .

Спасе и Дуко. Айде! . . . (Тръгватъ).

(Изъ кѣщи излизать. Баба Кузманица, Дедо Кузманъ, Траянъ, Богданъ, Траяница. Богданица и друли мжже и жени и се опжтватъ съ шарена бѣклица на чело, накичена съ цвѣта да посрещнатъ кумотъ. Общо веселие, шумъ, пѣсни!)

ЯВЛЕНИЕ VIII-мо.

Влиза кумътъ, кумата, кумовитъ гости, свадбари и всички предишни.

Кумътъ. Помози Богъ! айрлия да е, со животъ!..
Кумата. Едножъ за векотъ да имъ е . . . да се кертосаегъ.

Д. Кузманъ Добре ми дойде, куме.. Поели в'куки!
Траяница. Добре ми дойде кума!.. пѣкъ у тебе..
 за Иордена да си изчекашъ! . . Поелите в'куки. . .

Кумътъ. Айде кума . . . айде да свършиме работата, оту довечера пълна бочва има да празниме. (Влизатъ в'къщи: Кумътъ. Кумата и по-старите; гостите нареждатъ се вѣнка и пиятъ и се разговарятъ).

Тренко. (Предпазливо мимически пита младитъ дали сж взели риволверитъ).

Момцитъ. Пѣятъ:

Щьо ми е мило и драго
 На Струга дуканъ да имамъ (2).
 На къепенцитъ да седамъ.
 Струшкитъ моми да гледамъ,
 Кога ми одагъ за вода
 Со шарените стомниня! . .

ЯВЛЕНИЕ IX-то.

Влиза кумотъ и други мъже.

Кумътъ. Де, бре юнаци, веселете се, отъ мене изинъ имате. Нека се знайтъ кога се мъжила Цвѣта и Спасе и кога Мойсо кумувалъ! . . .

Всички. Да е живъ кумотъ!

ЯВЛЕНИЕ X-то.

(Влизатъ нѣколко жени, следъ тѣхъ Цвѣта облечена въ невестински дрехи, следъ нея върватъ моми и пѣятъ. Гайдата свири, Траяница, Вогданица и Баба Кузманица заплакватъ),

Кумътъ. Машала, машала! . . Де зету. . . държъ се! . . Кумице! . . жени шьо сте се расплакале? . .

Цвѣта. (Сжщо се расплаква безгласно, навежда се предъ кумътъ, деда си, баба си, кумата, баща си, майка си и другите роднини и имъ целува рѣка).

Кумътъ. Ту я разплакафте невестата . . . А, али плаचितъ зетогъ! . . . (Общъ смѣхъ). Гледайте го! чекать вълко да грабнитъ ягнето и да бегать!

Всички. (Смѣять се гласно) . . .

Кумътъ. Айде, моми, момци, зафакайте „Дафино вино цървено“ и завъртите ороото. Де да ве видамъ кой сте готой за жененъе! ! . . .

(Играять и пѣять).

Дафино, вино цървено,
Момчето ти е заспало
На кара—каменъ в' планина,
На сува рида безъ вода.
Поминале клети айдуци,
Гунчето му го украде
На аготъ му го продале,
За бела, люта ракия,
За руйно вино цървено.
Пусто остало гунчето
Некъ ми е живо момчето.

(Общо веселие. Нѣколко вистрела изгърмяватъ. — Всички се изплашватъ).

(Влизать: Османъ-Бегъ, Шевкия, Расимъ, Исмаилъ и други турци).

ЯВЛЕНИЕ XI-то.

Турцитѣ и свадбаритѣ.

Османъ-Бегъ. Дръжете тия гяури! (Гонятъ свадбаритѣ)

Гласове. Бегайте, турци!! (Всички пищать и бѣгатъ).

Цвѣта. Майчице, майчице! (Скрива се въ кѣщи).

Спасе. Държете се братя, удрите!

Дуко. (Изважда леворвера). Назадъ! (гърми въ първия турчинъ).

Османъ-Бегъ. Вурунусъ! (убива Дука; съ Расима влизать въ кѣщата).

Дуко. Офъ! (пада).

Спасе. Удрите! (Гърми съ леворвера срѣщу турцитѣ).
Удрите! (Кой съ какво може отъ селянитѣ излиза да се бие, младитѣ изкарватъ револверитѣ си и гърмать срѣщу турцитѣ.)

Траянъ. (При Дука). Синкооооо, синко! (къмъ селянитѣ). Удритѣ, брака! (Селянитѣ, кой съ каквото може, се спущать къмъ турцитѣ и пакъ се дръпватъ).

Османъ-Бегъ и Расимъ (извличатъ Цвѣта изъ ижици).

Османъ-Бегъ. Стой, мълчи гяурко?!

Спасе. (Съ револвера въ ръцетѣ). Пушьте я, кучиня?

Османъ-Бегъ. (Като стреля върху Спасета нѣ не го олучва). Давранѣ, даврани! , , ,

Цвѣта. (Измъква изъ пояса камата на Османъ-Бега и я забива въ гърдитѣ му). На ти тебе куче!

Османъ-Бегъ. Офъ! (пада).

Траянъ. Удрите, брака, мжжки да умриме!

Шевкия. (стреля върху Цвѣта). На, гяурко!

Цвѣта. Оооохъ! (Пада).

Спасе. (Хваща Шевкия за гушата и го убива съ кама).

Ааахъ, куче! . . (съборва го на земята). Цвѣто!

Траянъ. (Като подига Цвѣта). Къерко!

Благуна. (Хванала се за коситѣ, пада по колени при Цвѣта). Офъ, я сирота! . . .

Цвѣта. Умревъ, а-м-а . . . т-у-р-к-и-н-а н-е с-т-а-н-а-фъ! (издъхва).

Д. Кузманъ. Господи, али глеашъ отъ небеси мжжитѣ наши! . . .

ЗАВЕСАТА СЕ СПУЩА.

К р а й.

Упжтвание

За улеснение на ония, които би се заели да поставят на сцената тая пиеса, считамъ за свой дългъ да дамъ нѣкои упжтвания, по говора, по подготовката за сцената, за потребнитѣ нѣща при изпълнението и пр.

1. Ударението на думитѣ обикновено пада върху първия слогъ на едносложнитѣ, двусложнитѣ и трисложнитѣ думи, върху втория слогъ — на четиросложнитѣ, върху третия на петосложнитѣ и пр. Или на многосложнитѣ думи ударението пада винаги на третия слогъ, като броимъ отзадъ напредъ. Когато нѣколко едносложни думи се паднатъ една следъ друга, тогава тѣ, по отношение на ударението, се смѣтатъ, като една дума и ударението пада само върху една отъ тѣхъ, съгласно правилото, напримѣръ: **Щѣ**о ти е... А да не е то . . . и пр.

2. **Не** — Когато е като отрицателна частица въ нѣкои случаи е слѣта съ думата, а когато е лично местоимение отъ дателенъ или винителенъ падежъ (вмѣсто ни) е отдѣлно написана.

3. **Когато нуждата**, по нѣмание достатъчно хора, наложи съкращаване, може да се допустне такова нѣщо, безъ много да пострада пиесата ето где: въ първото действие: Жетваритѣ страница 17 отъ вѣнъ (задъ кулиситѣ) да пѣятъ; вмѣсто двѣ едно дете може да се яви на нивата и да донесе обедъ. II сцена отъ I действие може нѣкога да се изпуска. Въ IV действие може да не се явяватъ мезличъ и владика. нѣ консулскитѣ пратеници безъ друго трѣбва да останатъ, кумата може да не се яви, думитѣ и ще ги изрече кумътъ.

4. Едно и сжщо лице може да изпълни следующитѣ роли: а) Богданъ, Селимъ Ходжа или едно заптие; б) дѣдо Кузманъ, I или II овчаръ, едно заптие, валията или секретаря му; в) Расимъ, пиянъ турчинъ, заптие; г) Шевкия, заптие, валията или секретаря му. Митра и Кърста, баба Кузманица и Петкана; въобще при такъво разпредѣление на ролитѣ най-лесно ще може да се изпълни Изпълнителитѣ на главнитѣ роли не е хубаво да изпълняватъ и второстепенни роли въ една и сжща вечеръ, понеже ще изгубятъ настроението си и ще окарикатурятъ главнитѣ си роли. Желателно е, при изпълнението и съкращението на пиесата, поради неудобствата на сценитѣ и лицага, да се гледа, щото пиесата да си запази целостта си, а не да излезе нѣкаква пародия.

Най-лесно нивата се построява тѣй: взиматъ се нѣколко снопа чукана, нѣ съ класоветѣ дълга слама. Отъ дѣсната страна на завѣсата (отъ първия кулисъ) се оптега здравъ канапъ две по две жици по направление отъ кулиса по диагонала и се прикачатъ хо-

ризонтално за единъ газонъ сжидъкъ закованъ за пода единъ метъръ далечъ отъ задната декорация на сцената; двѣтъ жици да бждатъ 10—15 сантиметри надъ подътъ другитѣ две тъкмо надъ тѣхъ на разстояние 30—40 с. м. взима се лампата на ржкойки, и се пжха менду дветѣ по две жици, прекъстете жицитѣ и пжхнете пакъ ржкойки слама; така ще карате отъ единия до другия край. Сламата ще се закрепи права. Огпредъ поставете свободни ржкойки за жъненея и тѣй нивата е готова.

Огнище съ огънь, беаъ да се опушва сцената, може да се направи тѣй: една запалена свѣщъ се залепва на пода, гдето се мисли дт бжде огнището. Наоколо набричкано се поставя червена, но тънка хартия, и следъ това нареждатъ се дърветата.

Вѣтръ и буря може да се произведе. ако съ два грубо смачкани вестници се търка по стената и въ сжщото време една канцеларска линия, презъ отверстието на единия край на която се плекарва съ връвъ, двата края на която се взиматъ въ едната ржка и се завърта силно въ въздуха; гърмъ може да се произведе, като се движи една ламаринена плоча. **Свѣткавица** — като се запали магnezий въ единъ дълбокъ сждъ и за една секунда се пусне по сцената частъ отъ неговата блѣстяща свѣтлина. На сцени, освекени съ електричество, горнитѣ приспособления сж безпредметни.

Отбелѣзвамъ тукъ необходимитѣ потребности по:

1. Гардероба. Четири крстюма селски, мжжки, вѣхти дрѣхи и толкова нови за Дѣда Кузмана, Траянъ, Богдана и Дука.

Четири кстюми селски, женски, вѣхти дрѣхи и толкова нови за Баба Кузманѣца, Благуна, Митра и Цвѣта (невестински). Три кстюма детски, селски, вѣхти дрехи и толкова нови за Ника, Гюрета и Арсета. Три кстюма овчарски дрехи за Спасета, първий и вторий овчаръ. Единъ костюмъ селски, нови дрѣхи, за Спасета (като зетъ) и за Мойсо, кумотъ. Единъ хубавъ турски костюмъ за Османъ-Бега; още три турски кстюма за Расима, Шевкия и Исмаила. Два кстюма ханъмски дрехи за Кърста и Петканъ. Единъ воененъ или цивиленъ костюмъ за Тефикъ-Паша, и единъ за секретаря; единъ костюмъ за Селимъ-Ходжа и три кстюма за 1-то, 2-то и 3-то заптие. Нѣколко мжжки и женски кстюми за фигурантскитѣ роли и за владиката. Кстюми за балета.

2. По сцената. Петъ шесть снопа дълга жржова слама съ класоветѣ. Петъ шесть сѣрпа, една тогя, лешници, една торба, три овчарски тагарджика, (кожени торби), единъ кавалъ, искусствена змия, два кърлюга (овчарски криваци), нѣколко разногласни звънци, кобель, нѣколко стомни, газалниче, гърне, едно пабурче, едно шише за ракия и чаши, сдни маши, една фурка съ вретено и вѣлна, една-двѣ шамии, нанизъ-жълтици, 50 лири, единъ прѣстенъ, единъ филджанъ, едно нергеле, нѣколко карти бѣклища, едно червено знаме, единъ килимъ, петъ-шестъ риволвера, ками, пушки, патрони, бенгалски, два венеца отъ цвѣта и др

Автора е готовъ да отговаря на всички ония, които би поискали да се освѣтлатъ; било по характеритѣ, било времето въ което се извършва действието, било по нѣкои други неясности за читателя или актьора.

Скенирано за:

www.strumski.com

Библиотека „Струмски”
е създадена в памет на
загиналите за Родината.

Voivode Dimiter Madjarov before the remains of two comrades in arms killed in the battle of Ferres